

Utbildningens inverkan på demokratin

En undersökning om sambandet mellan utbildningsnivå och graden av liberal demokrati

Pro gradu-avhandling i statskunskap
Kia Ikonen
Handledare: Henrik Serup Christensen
Åbo Akademi
Fakulteten för samhällsvetenskaper och
ekonomi
Januari 2019

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR SAMHÄLLSVETENSKAPER OCH EKONOMI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: statskunskap	
Författare: Kia Ikonen	
Arbetets titel: Utbildningens inverkan på demokratin: En undersökning om sambandet mellan utbildningsnivå och graden av liberal demokrati	
Handledare: Henrik Serup Christensen	
<p>Abstrakt:</p> <p>Syftet med denna pro gradu-avhandling är att undersöka sambandet mellan utbildningsnivå och graden av liberal demokrati i världens länder. Sambandet undersöks genom att svara på forskningsfrågan: <i>Har utbildningsnivån haft en inverkan på graden av demokrati i världens länder?</i></p> <p>Måttet "liberal demokrati" ingår i databasen Varieties of Democracy (2017). Den liberala demokratiprincipen utgår ifrån bevakandet av individuella fri- och rättigheter gentemot statens och majoritetens tyranni. Denna s.k. negativa demokratiprincip säkerställer en effektiv maktfördelning, samt begränsningar av den verkställande maktens befogenheter. (V-Dem 2017)</p> <p>Måtten på utbildningsnivå ingår i databasen Quality of Government (2017), och härstammar från data ursprungligen insamlade av Barro & Lee (2013). I avhandlingen analyseras följande mått på utbildningsnivå: andelen skolår inom grundutbildningen (15 år och äldre), andelen skolår inom den högre utbildningen (15 år och äldre) och andelen skolår i medeltal för kvinnor (15 år och äldre). I analysen ingår 132 länder under tidsperioden 1970–2010. Den tidsmässiga avgränsningen är av särskilt intresse för att se effekterna av den tredje vågen av demokratiseringen. Därtill är det intressant att studera effekterna av den stora expansionen inom grundutbildningen som inträffade under 1950–1970-talet (Graham-Brown 1991). Kontrollvariablerna i studien är följande: storlek, kolonialt förflutet och religion. Därtill kontrollerar jag även för ekonomi som en alternativ förklaring.</p> <p>Jag baserar antagandet om sambandet mellan utbildning och demokrati på Lipsets (1959) moderniseringsteori och på antagandet om att vissa socioekonomiska faktorer, så som ekonomisk tillväxt, inverkar på sambandet. Med stöd i litteraturen och den tidigare forskningen kunde man anta att olika typer av utbildning har olika effekter på demokratin. Sambandet mellan utbildning och demokrati ses ofta i denna riktning, dvs. att utbildningen påverkar demokratin snarare än tvärtom (Demirbolat 2012). Vidare kunde man också anta att särskilt en högre utbildningsnivå, universitetsutbildning och kvinnornas utbildningsnivå kräver mera avancerade former av demokrati. Kvinnornas utbildningsnivå och skillnaderna mellan könen med avseende på utbildningsnivå är också områden som det inte har forskats i mycket, och är därmed intressanta att studera. Tidigare studier har visat både på att det finns ett samband mellan utbildning och demokrati (t.ex. Glaeser et al 2007), och att det inte finns ett samband (Acemoglu et al 2005). Ytterligare studier har visat på att sambandet är det motsatta, dvs. att demokratin påverkar utbildningen snarare än tvärtom (Gallego 2010).</p> <p>Resultaten i denna avhandling tyder på att det finns ett positivt samband och en hög korrelation mellan utbildning och demokrati. Men detta samband är inte statistiskt signifikant under kontrollen för kontrollvariablerna och ekonomi som alternativ förklaring. Variablerna BNP per capita, icke-religiositet och kristendom inverkar särskilt på sambandet.</p>	
Nyckelord: utbildning, demokrati, liberal demokrati, utbildningsnivå, grundutbildning, högre utbildning, kvinnornas utbildning, modernisering	
Datum: 28.1.2018	Sidoantal: 68

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsningar	3
2 Utbildningens betydelse för demokratin	5
2.1 Utbildningens form och syfte	5
2.2 Utbildningens inverkan på demokratin och institutionernas betydelse	7
2.3 Utbildning som kultur	9
2.4 Sammanfattning	10
3 Demokrati.....	12
3.1 Demokratibegreppet	12
3.2 Liberal demokrati	14
3.3 Valdemokrati som en minimidefinition för demokrati.....	16
3.4 Sammanfattning	17
4 Moderniseringsteorin, socioekonomiska förklaringar och utbildning	18
4.1 Den klassiska moderniseringsteorin.....	18
4.2 Kritik mot moderniseringsteorin	19
4.2.1 Ekonomiska förklaringar och följder av globaliseringen	19
4.2.2 Postkolonialismen	21
4.3 Sammanfattning	22
5 Tidigare forskning.....	23
5.1 Faktorer som gynnar demokratin	23
5.2 Institutioner och utveckling.....	24
5.3 Sambandet mellan utbildning och demokrati.....	25
5.4 Könsskillnader, jämställdhet och kvinnornas utbildning	27
5.5 Sammanfattning	28
6 Metod, data och variabler.....	29
6.1 Metod	29
6.2.1 Demokratimåttet liberal demokrati	29
6.2.2 Alternativa demokratimått	32
6.3.1 Utbildningsmått	33
6.3.2 Alternativa utbildningsmått	34
6.4 Kontrollvariablerna	35
6.4.1 Storlek.....	36
6.4.2 Kolonialt förflutet	37
6.4.3 Religion	38
6.4.4 Ekonomi.....	41
6.5 Sammanfattning över variablerna	41

7 Resultat och analys.....	43
7.1 Korrelationsanalys.....	43
7.2 Bivariat regressionsanalys.....	44
7.3 Multipel regressionsanalys.....	47
7.4 Sammanfattning över resultaten.....	52
8 Sammanfattande diskussion.....	54
Referenser.....	59
APPENDIX A.....	65
APPENDIX B.....	68

1 Inledning

Utbildningsnivån har aldrig varit lika hög och demokratin aldrig så omfattande i världen som idag. Trots detta är globala utvecklingsmål ständigt på agendan. Att säkerställa rättvis utbildning av god kvalitet och att främja effektiva och fredliga samhällen och institutioner utgör två av de 17 målsättningar som ingår i FN:s Agenda 2030. Dessa utgör globala utvecklingsmål ska uppnås inom ett drygt decennium. (UNDP 2018) Clemens (2004) har studerat olika globala målsättningar för universell utbildning, som har ställts upp på internationellt plan med jämna mellanrum ända sedan 1960-talet. Varje gång har frustationen varit lika stor över att målsättningarna inte har uppnåtts.

Bristen på resurser och politisk vilja framhävs ofta som orsaker till att målen inte uppnås. (Clemens 2004; Easterly 2008; Segerfeldt 2008) Enligt Clemens (2004) är flera ekonomer överens om att satsningar på utbildning särskilt i utvecklingsländer har en positiv inverkan på nationalinkomsten. Det finns emellertid stora regionala skillnader såväl mellan som inom länder, och barnens möjligheter till skolgång påverkas av en rad olika faktorer. Bl.a. inverkar föräldrarnas förmåga att stå för kostnaderna samt deras egen utbildningsnivå. Clemens frågar sig om utbildningssystemet och den moderna demokratin utvecklades samtidigt, och om de således är produkter av historien? (Clemens 2004)

Enligt data sammanställda av Benavot & Riddle (1988) gick 47 % av barnen (540 miljoner) i åldern 5–14 i skola år 1950. Läskunnigheten i världen har också stigit konstant sedan 1800-talet i takt med läropliktens och den obligatoriska skolgångens utbredning. I dag ligger läskunnigheten på en nivå på över 50 % av befolkningen i världen, bortsett från Afghanistan och ett antal länder i Afrika söder om Sahara, däribland Burkina Faso, Niger och Syd Sudan (Our World in Data 2017). Inalles 57 miljoner barn i grundskoleålder går i dagläget däremot inte i skola, och mer än hälften av dem är belägna i länderna i Afrika söder om Sahara. Kvinnornas utbildningsnivå har ökat, och antalet flickor som går i skola har ökat något under 2000-talet. Dock går endast tre fjärdedelar av flickorna i utvecklingsländerna i skola. (UNDP 2018)

Benavot & Riddle (1988) har undersökt orsakerna bakom utbildningens expansion och varför vissa länder och kolonier lyckades utvidga grundutbildningen snabbare och tidigare än andra under tidsperioden 1870–1940. I början av 1900-talet var utbildningen universell endast i ett fåtal länder, däribland USA, Canada, Australien och Nya Zeeland. I Nordeuropa var välståndsnivån hög, men utbildningsnivån släpade efter. Ost- och Sydeuropa uppvisade låga siffror på denna punkt, medan ökningarna i Syd- och Centralamerika var generellt små, men högre i länder med huvudsakligen ”vit” befolkning och historia av att vara forna brittiska kolonier. I Asien, Mellanöstern och Afrika var utvecklingen långsam ända fram till första världskriget. (Benavot et al 1988) Den största utvecklingen

har skett i Europa, dels tack vare de gemensamma standarderna inom högre utbildningen, som bl.a. Bologna-processen har medfört. (Schofer & Meyer 2005) Tyskland och Preussen var först ute med ett heltäckande offentligt skolsystem, som omfattade både grund- och universitetsutbildning som till en början främst var till för den patriotiske medborgaren, krigaren och tjänstemannen (Dewey 1916). Uppfattningen var att utbildningen skulle bidra till att bibehålla den politiska makten och således även förstärka nationalstatens betydelse. Nationell självständighet krävde dock att individerna underkastade sig staten och dess prioriteringar, och utbildningens karaktär blev med tiden allt mera disciplinär. (Ibid) Vidare ansågs utbildningen i början av 1900-talet inte vara relevant för största delen av människorna, utan som något som varken individen eller samhället skulle dra större nytta av (Schofer & Meyer 2005). Några decennier senare blev uppfattningen mera progressiv, och idén om humankapitalet som berikar hela samhället började växa fram. Utbildningens syfte var inte längre att forma medborgarna till att utgöra ett statiskt och slutet samhälle. Istället var de liberala och öppna samhällena på frammarsch med USA i spetsen. En ny modell för liberala samhällen betonade demokrati och universell utbildning, vilket förverkligades delvis via FN. Schofer et al talar om ett globalt system av högre utbildning med ökad demokratisering, utbredning av de mänskliga rättigheterna och vetenskapens större status i samhället. (Schofer et al 2005)

Fr.o.m. 1950-talet accentuerades särskilt männens nya status som medborgare i samhället. Nu påfördes männen tydligare både rättigheter och skyldigheter (Benavot et al 1988; Inkeles & Sirowy 1983). Massutbildningen sågs som ett sätt att inkludera och socialisera dessa medborgare in i politiken. Därtill var uppfattningen om att ett utbyte av tankar och idéer om utbildningen kunde lätta på stämningen och bidra till att skapa fred efter världskrigen. Som ett led i detta grundades FN:s organisation UNESCO år 1945, med sina främsta syften att bevara och främja kultur, vetenskap och utbildning. Därtill strävade UNESCO efter att bygga upp utbildningssystemen efter kriget och förhindra ett nytt världskrig från att bryta ut. (Inkeles et al 1983; Benavot et al 1988)

I denna pro gradu-avhandling studerar jag sambandet mellan utbildning och demokrati, samt ifall en högre utbildningsnivå i ett land främjar demokratisering. För att studera detta utgår jag ifrån moderniseringsteorin (Lipset 1959) och analyserar inverkan av socioekonomiska aspekter. Härnäst introduceras avhandlingens syfte, frågeställningarna, hypoteserna och avgränsningarna. Utbildningens utveckling och betydelse för demokratin diskuteras i kapitel 2. I kapitel 3 presenteras demokratibegreppet samt olika uppfattningar om demokrati. I kapitel 4 diskuteras moderniseringsteorin och ekonomiska aspekter, samt kritik mot moderniseringsteorin. Tidigare forskning om utbildning och demokrati presenteras i kapitel 5, och val av data, metod och variabler för undersökningen presenteras i kapitel 6. I kapitel 7 presenteras avhandlingens resultat och kapitel 8 avslutar avhandlingen med en sammanfattande diskussion.

1.1 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med denna pro gradu-avhandling är att analysera utbildningsnivåns inverkan på graden av liberal demokrati i världens länder. För att analysera sambandet mellan utbildningsnivå och graden av demokrati kommer jag att använda mig av måttet liberal demokrati ("Liberal democracy index"), som ingår i datamängden Varieties of Democracy (V-Dem 2018a). Jag har valt att utgå ifrån detta demokratimått, eftersom måttet uttrycker en mera krävande demokrati-form. I V-Dems databas omfattar indexet liberal demokrati även valdemokratin, som utgör en minimidefinition av demokrati (se t.ex. Schumpeter 1987). Datamaterialet i V-Dem är nytt, och skiljer sig således åt från det som tidigare har använts inom forskningen. Tidigare studier har också fokuserat på en snävare demokratidefinition, genom att använda sig av måttet valdemokrati i flera studier. Utbildningsmått härstammar från data insamlade av Barro & Lee (2013) och som ingår i databasen Quality of Government (2018). Mått som jag kommer att använda mig av är följande: andelen utbildningsår i medeltal bland befolkningen (15 år och äldre), andelen skolår i medeltal, samt kvinnornas utbildningsår i medeltal (15 år och äldre).

Med stöd i utbildningslitteratur och tidigare forskning antar jag att olika typer av utbildning har olika betydelse för demokratin. Sambandet mellan utbildning och demokrati ses ofta i denna riktning, dvs. snarare att utbildningen påverkar demokratin än tvärtom (Demirbolat 2012). En hel del tidigare forskning har bekräftat detta samband (se t.ex. Lipset 1959; Huntington 1991; Barro 1999; Glaeser et al 2004; Glaeser et al 2006; Papaianou & Siourounis 2008 och Barro & Lee 2013), och därtill funnit att utbildningen spelar en viktig roll för demokratiska transitioner. Det finns dock en del tidigare forskning som inte har kommit fram till samma slutsats (se t.ex. Acemoglu et al 2005; Teorell 2010). Därtill har tidigare studier visat på att olika utbildningsnivåer har olika utfall på demokratin (se t.ex. Demirbolat 2012). I kapitel 5 går jag närmare in på den tidigare forskningen, och i kapitel 6 presenteras datamaterialet och variablerna mera ingående.

Tidigare forskning om utbildning som enda oberoende faktor som inverkar på demokratinivån är dock sparsam. Därmed är detta intressant att studera, eftersom man också kunde anta att en högre utbildningsnivå och universitetsutbildning kräver mera avancerade demokratimått än vad t.ex. en minimidefinition av demokrati kan bidra med. Kvinnornas utbildningsnivå och skillnaderna mellan könen med avseende på utbildningsnivå är också områden där den tidigare forskningen är sparsam, och därmed är dessa intressanta att studera. I kapitel 2 presenterar jag litteraturen som berör utbildningens betydelse för demokratin.

Avsikten med denna pro gradu-avhandling är således att studera sambandet mellan olika typer av utbildning och graden av liberal demokrati i världens länder. Utgående från avhandlingens syfte har

jag valt att ställa upp följande forskningsfråga: *Har utbildningsnivån haft en inverkan på graden av demokrati i världens länder?*

För att ta reda på detta har jag ställt upp följande tre hypoteser:

H1: Sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati är positivt; ju högre utbildningsnivån är, desto högre är graden av liberal demokrati. Effekten är större för den högre utbildningen än för de två andra typerna av utbildning.

H2: Sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati är positivt; en högre utbildningsnivå innebär en högre grad av liberal demokrati. Effekten är något lägre än för den högre utbildningen.

H3: Sambandet mellan grundutbildning och liberal demokrati är positivt; en högre utbildningsnivå innebär en högre grad av liberal demokrati. Effekten är något lägre än för den högre utbildningen.

Jag antar alltså att olika typer av utbildning har olika effekter på och förutsättningar för nivån av liberal demokrati. Därtill antar jag att den högre utbildningen har den största effekten på nivån av liberal demokrati, medan effekten av kvinnornas utbildning och grundutbildningen inte är lika stor. Vidare antar jag också att det finns vissa socioekonomiska förklaringar som förklarar sambandet mellan utbildning och demokrati i enlighet med Lipsets moderniseringsteori (1959). Jag belyser detta närmare i diskussionen i kapitel 4. Jag söker också svar på vilka faktorer som kan förklara variationen mellan länderna, och jag har valt att kontrollera för följande faktorer: storlek, kolonialt förflutet i form av brittisk koloni och religion. Dessa faktorer förekommer ofta inom den tidigare forskningen (se t.ex. Hadenius 1992; Teorell 2010; Anckar 2011). Därtill kommer jag att kontrollera för ekonomi som en alternativ förklaring. I kapitel 6 beskriver jag kontrollvariablerna närmare.

Tidsmässigt avgränsar jag avhandlingen till tidsperioden 1970–2010, för att se effekterna av den tredje demokratiseringsvågen. Den tredje vågen fick sin början på 1970-talet och medföljde att inalles 30 länder demokratiserades ända in på 1990-talet (Huntington 1991). Därtill är det intressant att se effekterna av expansionen inom grundutbildningen, som inträffade under 1950–1970-talet (GrahamBrown 1991). Datamaterialet avgränsar också avhandlingens tidsram.

I följande kapitel diskuterar jag utbildningens betydelse för demokrati. Kapitlet utgör utgångspunkten för denna avhandling om sambandet mellan utbildning och demokrati.

2 Utbildningens betydelse för demokratin

I detta kapitel diskuteras utbildningens form och syfte. Därtill diskuteras utbildningens betydelse för individen och för demokratin i stort ur olika synvinklar. Avslutningsvis diskuteras utbildningen som kultur.

2.1 Utbildningens form och syfte

Genom tiderna har olika uppfattningar om utbildningens primära syfte existerat. Redan Platon konstaterade att utbildningens roll är för individen att hitta sin egen naturliga roll, samt att öva sig in i sitt arbete (Dewey 1916). Dock tänkte sig Platon att en mäktig härskare skulle tillgodose detta, dvs. han förespråkade m.a.o. en icke-demokratisk regeringsform. Kant såg å andra sidan utbildningen som en process, genom vilken ”en man blir en man”, där betoningen låg på människans eget handlande i naturen för att bli moralisk, fri och rationell (Dewey 1916, s. 111). Redan de franska och amerikanska revolutionerna deklarerade att utbildningen är ett grundläggande obligatorium för staten. I dag förutsätter lagen i många länder att grundutbildningen är allmän och universell. (Demirbolat 2012)

Det finns stora skillnader i olika skolsystem mellan länderna, och olika typer av utbildning har olika betydelse för demokratin. Inkeles & Sirowy (1983) har studerat skillnaderna mellan olika skolsystem och huruvida de blir allt mera lika varandra. De antar att skillnaderna mellan länderna är större inom den högre utbildningen än inom grundutbildningen. Generellt har det skett ett skifte från att se på utbildningen som ett instrument till att se utbildning som ett värde i sig. Enligt Inkeles et al närmar sig alla länder en gemensam modell, enligt vilken utbildningen ses både som ett obligatorium och som en rättighet. Den obligatoriska skolgången har också i allt större grad blivit automatisk. De politiska systemen och historiska traditionerna är viktiga differentierande faktorer, t.ex. i kommunistiska länder har yrkesskolorna och utbildningen på andra stadiet traditionellt varit viktiga. Andra faktorer som motverkar konvergensen mellan länderna är bl.a. skillnaderna i ekonomisk utveckling. (Inkeles & Sirowy 1983)

Redan John Dewey (1916) ansåg att utbildningen är en livsnödvändighet och en grundförutsättning som uttrycker ett socialt behov:

”[w]hat nutrition and reproduction are to physiological life, education is to social life.” (1916, s. 11)

Som en social konstruktion är utbildningens syfte att fostra, uppfostra och leda. Utbildningen kan också ses som en process som formar och skapar människan. Skolan som institution ger också

individen en ny möjlighet att fly den sociala kontext som hen har fötts in i. (Dewey 1916) Således skapar utbildningen grundförutsättningarna för ett demokratiskt samhälle och medborgarskapet, där skolan socialiserar studenterna och det politiska deltagandet utgör en form av det sociala deltagandet (Demirbolat 2012). Enligt Foucault (1980, se Demirbolat 2012) är all kunskap en produkt av maktrelationerna i samhället, och utbildningssystemen kan således fungera som politiska verktyg för att ändra på denna retorik. Enligt Dewey (1916) har utbildningen i sig inga målsättningar eller ett bestämt slutmål. Istället understryker han vikten av att lägga märke till individens behov och kapacitet. All slags utbildning formar människans medvetande samt den mentala och moraliska karaktären. Utvecklingen är ett av utbildningens primära syften, och skolutbildningen skapar ytterligare behov av fortsatt utveckling. Därtill har utbildningen en socialiserande effekt för var och en, och utbildningens kvalitet och värde beror på kontexten, så som bl.a. på familjen. Den formella utbildningen skiljer sig från den sociala, där de unga ofta lär sig av de äldre genom ett direkt delande. Enligt Dewey (1916) behövs den formella utbildningen för att överföra resurser och kunskap i ett komplext samhälle. Utbildningen kan således också ses som en viktig institution som organiserar det sociala livet och en process i vilken både staten, organisationerna och individen deltar i. (Ibid) Utbildningen spelar således en viktig roll för både samhället och individen, och är en viktig ekonomisk faktor för arbetskraften (Demirbolat 2012). För den enskilda individen är det viktigt att hen känner sig värdefull. Den sociala effekten handlar om att höja effektiviteten och deltagandet i demokratiska processen. Som ett instrument fungerar utbildningen i sin tur som en förlängning för stater, såväl demokratiska som icke-demokratiska. I länder som inte ännu demokratiserats, finns det en risk för att sambandet mellan staten och utbildningen blir kontraproduktivt och undergräver demokratin. (Ibid)

Idag är utbildningen sekulär i största delen av världen. Dock finns det några enstaka länder där utbildningen inte ännu har sekulariserats. Den första formella utbildningen hade sin början i religiösa institutioner, vars främsta syfte var att utbilda religiösa funktionärer (Demirbolat 2012). Senare kom också administratörer och högre tjänstemän att få sin utbildning i dessa institutioner. För att utbilda arbetskraften visade sig dessa institutioner dock med tiden vara otillräckliga, och därmed uppstod ett behov av sekulariserade utbildningsinstitutioner. I vissa samhällen har religionen trots detta fortfarande en central roll och utövar social kontroll över människorna. I dagsläget har den religiösa fundamentalismen ökat på sina håll i vissa skolor och vid universitet. Enligt Demirbolat utgör detta ett hot för den upplysta förståelsen, och en utmaning för vissa etablerade vetenskapliga teorier, så som t.ex. för evolutionsteorin. (Ibid)

2.2 Utbildningens inverkan på demokratin och institutionernas betydelse

Begrepp så som frihet och individualisering förknippas också ofta med utbildning. Enligt Demirbolat (2012) är länder redo för att demokratiseras först när de har uppnått en viss utvecklingsnivå. Därtill ska utbildningen planeras i enlighet med landets behov, eftersom investeringarna i utbildningen har olika utfall på olika utbildningsnivåer. Grundutbildningen har det högsta sociala och privata utfallet, medan utfallet minskar för bägge desto högre utbildningsnivån är. Uppskattningen för demokratin är också högre hos individer som har en högre utbildningsnivå. Vidare är den sociala kontexten viktig för att förstå såväl utbildningsinstitutioner som politiska institutioner. I de flesta moderna stater har staten kontroll över utbildningen och utbildningssystemet. Utbildningsinstitutionerna spelar därmed en viktig roll, eftersom de har monopol på att hålla medlemmar av samhället i dess organiserade kontroll för en viss tidsperiod. Detta innebär att skolorna har makt, vilket gör dem viktigare än många andra institutioner. Utbildningens utveckling beror på samspelet mellan nya vetenskapliga fynd och sociala förändringar i samhället. Internationell rörlighet och skillnader i religion och etniskt ursprung har gett upphov till en ökad efterfrågan på utbildningsinstitutioner som är homogena och bidrar med en balanserande miljö för de unga. På så sätt koordinerar skolan mellan olika intryck och influenser. (Demirbolat 2012; Dewey 1916)

Enligt Dewey (1916) behöver ett samhälle, för att vara effektivt, ett lika tänkande och en delad uppfattning, samt gemensamma mål och strävanden. Detta tänkesätt inbegriper demokrati och en fri interaktion mellan olika sociala grupper. Ett demokratiskt samhälle möjliggör deltagande för alla enligt lika grunder. Deweys demokratiuppfattning utgår från individernas intelligens och den inlärd sociala kunskapen som behövs för att kunna delta och samarbeta. (Dewey 1916) Därtill är det viktigt med lika möjligheter för utbildning för alla i en demokrati (Demirbolat 2012). Till detta hör uppfattningen om att medborgarna i en framgångsrik stat, inte bara behöver ha allmän rösträtt, utan staten bör även ordna utbildning för alla i väljarkåren. Således ska alla ha lika möjligheter till att utbilda sig. (Dewey 1916) Både på det individuella och på det sociala planet är lika möjligheter det centrala. Detta är aningen komplext, eftersom de lika möjligheterna är en produkt av utvecklingen av både sociala, politiska och ekonomiska aspekter. De ekonomiska aspekterna kan förklara orsakerna till obalans i utbildningsmöjligheter (Demirbolat 2012). Således är demokrati mera än bara en regeringsform, och möjliggör också ett sätt att leva tillsammans (Dewey 1916). Demokratiska samhällen är också ofta bättre än andra på att intressera sig för systematisk och planerad utbildning. Individualiseringen blir allt starkare i demokratier, samtidigt som de gemensamma värderingarna och intressena ökar. Utbildningens roll i demokratiska samhällen blir att förse individerna med ett personligt intresse i sociala relationer. I demokratiska samhällen betonas också medlemmarnas frihet och individernas intressen. Fokus är på utbildning som lämpar sig för utvecklingen av ett modernt

samhälle. Variationer i intressen till följd av klyftor mellan olika klasser i samhället kan dock leda till segregation och utmaningar för demokratin. (Dewey 1916)

Sartori (1987) understryker också läskunnighetens och den politiska kunnighetens betydelse för medborgarskapet i en demokrati. Däremot ifrågasätter han universitetsutbildningens korrelation med det politiska intresset, eftersom det politiska deltagandet enligt honom inte nödvändigtvis ökar i samma omfång som välfärdsnivån i samhället. (Sartori 1987) Enligt Dewey (1916) utgörs utmaningen för utbildningen i demokratiska samhällen av konflikten mellan nationalistiska strävanden och mera bredare, sociala målsättningar. Statsreglerade skolor kan också vara kontraproduktiva om de visar sig vara stagnerande för utbildningens fortsatta utveckling. (Dewey 1916)

Institutionerna har en viktig roll i demokratier, och politiska aktörer strävar ofta efter kontroll över institutionerna (Demirbolat 2012). Staten utövar fram för allt politisk makt på utbildningsinstitutionerna, men också andra sociala institutioner, så som familjen, religionen och politiken, har höga förväntningar på skolorna. Utbildningsinstitutioner stöder också politiska institutioner genom att utbilda dugliga medborgare. I demokratierna är det också viktigt att de som styr har de rätta kvalifikationerna, och på samma sätt att de som blir styrda har den behövliga kunskapen. Oberoende av politiskt system, stöder både politiska institutioner och skolor varandra. Familjeinstitutionerna har å andra sidan, i tidigare primitiva samhällen, varit tillräckliga för att utbilda barnen. Industrialiseringen kom dock med förändrade villkor, och ett större behov av formella utbildningsinstitutioner började växa fram. Utbildningen blev därmed mera komplex och förstatligad, först i Europa och i USA i början på 1800-talet. I England var utbildningsmöjligheterna olika för barn i olika klasser. Demirbolat (2012) understryker att familjerna har idag inte helt förlorat sin influens, utan de är fortfarande viktiga för en fungerande relation mellan hemmet och skolan. Utbildningsinstitutionerna spelar därmed en viktig roll i att skapa demokratiska deltagandekulturer. Lärarens roll i skolan blir att lära ut centrala demokratiska färdigheter för bl.a. deltagande och konfliktlösande. Därtill ska läraren stödja demokratisk kommunikation och interaktion, och självständigt tänkande. Således är en demokratisk utbildningsmiljö viktig också på mikronivån.

Politiska institutioner och utbildningssystemen påverkar också varandra och samvarierar med andra sociala institutioner och samhället (Demirbolat 2012). Länder med ett stort geografiskt territorium tenderar att välja en decentraliserad styrform. Således påverkar geografin styrformen, vilket även indirekt inverkar på utbildningen. Demirbolat (2012) lyfter också fram läroplanernas roll i demokratiska samhällen, där de betonar kritiskt tänkande och ifrågasättande av det som lärs ut. Samtidigt betonas att ingen har monopol på kunskap, utan läroplanerna ska aktivera de unga till att skapa kunskap och således inte vara passiverande. Utbildningsinstitutionernas effektivitet är viktig för alla regimer, oavsett om de är demokratiska eller icke-demokratiska. Uppfattningen om

välutbildade varierar mellan olika regimer, där välutbildade i icke-demokratiska samhällen ofta upplevs som passiva, medan det motsatta ofta är fallet i demokratiska regimer. (Ibid)

Demokrati inbegriper bl.a. ett brett och livslångt lärande, samt en livsstil med ömsesidig kommunikation (Demirbolat 2012). Detta förutsätter att individen är reflekterande och villig att lära sig. Informationsfriheten är central och det är viktigt med direkt tillgång till information. Enligt Demirbolat (2012) krävs expertkunnande i demokratier för att utbilda samvetsgranna och välinformerade medborgare, som dessutom ska vara kritiskt tänkande och engagerade i demokratiska värderingar. Detta är emellertid svårare än att uppfostra medborgarna till passivt lydande, så som i auktoriteter. Demokratier möjliggör också effektivt deltagande för sina medborgare, medan en auktoritär stat ofta ger begränsade möjligheter till deltagande. Demokratin behöver individer som är solidariska och har god självdisciplin, och det demokratiska medborgarskapet inbegriper därtill kunskaper, så som informationshantering och noggrannhet i röstande. (Ibid)

2.3 Utbildning som kultur

Almond & Verba (1963) har studerat det politiska deltagandet och skillnader i politisk inriktning i den civila kulturen ("civic culture"). Skillnader i politisk inriktning kan enligt dem förklaras med hjälp av utbildning och kön. Den civila kulturen har den bästa grogrunden i ett stabilt demokratiskt system, där utbildningen spelar en viktig funktion för en effektiv utveckling av olika delar av den civila kulturen. Därtill har utbildningen också den största effekten på politiska attityderna. Den politiska aktiviteten skiljer sig åt hos dem med låg respektive hög utbildningsnivå. De främsta orsakerna till skillnaderna i utbildningsnivå har enligt Almond & Verba främst att göra med andra sociala faktorer, så som inkomst, status och kön. Genom den formella utbildningen i skolan kan individen lära sig vissa politiska färdigheter, och den enskilda personens utbildning förstärks när han eller hon kommer i kontakt med andra med samma utbildningsnivå. Högre utbildning leder också ofta till större politisk och demokratisk kompetens och medvetenhet, samt ökar det politiska deltagandet. Utbildningsnivån inverkar dock inte på formen av det politiska deltagandet. Medborgerliga aspekter, så som färdigheter för politiskt beteende, informationssökning, förståelsen för massmedier, politikens formella struktur samt vikten av politiska institutioner hör till de delar av den civila kulturen som kan utvecklas genom den formella utbildningen. Således är det möjligt att via utbildningen kommunicera vissa demokratiska aspekter, så som politiskt deltagande. (Ibid)

Dock understryker Almond & Verba (1963) att vissa aspekter av den civila kulturen inte utvecklas lika bra, däribland det sociala förtroendet och kognitiva färdigheterna för politiskt beteende (Almond

& Verba 1963). En ökad politisk socialisering genom familjen, arbetet och frivilliga föreningar hjälper till att balansera mellan olika politiska inriktningar. Moderniseringen och industrialiseringen ökar ytterligare kanalerna för den politiska socialiseringen. Dock räcker detta inte ensamt till för att utveckla den civila kulturen, utan även delaktighet, en gemensam politisk identitet och breddade utbildningsmöjligheter bör eftersträvas enligt Almond & Verba. Skillnaderna i kvinnornas politiska deltagande är också viktiga för förståelsen av familjernas roll i den politiska socialiseringsprocessen, och inverkar i sin tur på valprocessen. Kvinnornas roll i samhället avspeglas i stor grad av deras utbildningsmöjligheter. Bilden av den passiva kvinnan har länge varit en hotbild för kvinnornas möjligheter till utbildning. Traditionella familjeroller och kulturella aspekter har med tiden stadigt luckrats upp, allt efter att kvinnorna i större utsträckning har tilldelats rösträtt. Enligt Almond & Verba är den politiskt kompetenta och aktiva kvinnan en förutsättning för den civila kulturen. Schofer et al (2005) framför att kvinnornas utbildningsnivå beror i större utsträckning på landets tidigare historia och att kvinnorna oftare blir utsatta för diskriminering än männen, trots att de finner att skillnaderna i utbildningsnivå mellan könen är förhållandevis små. Modernisering i alla former utvecklar den civila kulturen genom större press på utbildningen, som i sin tur leder till att utbildningsnivån blir högre. Sammantaget bidrar kärnprocesserna av moderniseringen; dvs. utbildningen och industrialiseringen, med möjligheter för demokratin. (Almond & Verba 1963)

2.4 Sammanfattning

I detta kapitel har utbildningens betydelse för demokratin behandlats ur olika samhällsliga perspektiv. Utbildningsinstitutioner inverkar på och påverkas av demokratin och det omgivande samhället på olika sätt. Vidare har utbildningen en viktig betydelse för den enskilda individen och medborgaren i samhället. Högre utbildningsnivå har en koppling till politiska attityder och politisk beteende, som i sin tur har en inverkan på demokratin. Almond & Verba (1963) betonar att den politiska aktiviteten är högre hos dem som har en högre utbildningsnivå. Skillnader i sociala faktorer, så som status, inkomst och kön inverkar dels på det politiska deltagandet, samt dels på att den politiska och demokratiska kompetensen är högre hos högutbildade. Olika medborgerliga aspekter utvecklas också med högre utbildningsnivå, så som färdigheter för politiskt beteende, informationssökning och förståelse för politikens struktur. Därtill är kvinnornas roll viktig för demokratin, eftersom i och med att den traditionella kvinnorollen försvinner, ökar kvinnornas utbildningsnivå, vilket hänger ihop med rösträtten och en förändrad syn på kvinnornas roll i samhället. Almond & Verba (1963) understryker att den politiska kompetensen hos kvinnor är en förutsättning för den civila kulturen. Uppskattningen

för demokrati är också högre när utbildningsnivån är högre. Av dessa orsaker är det också motiverat att anta att olika typer av utbildning har olika betydelse för graden av demokrati.

I följande kapitel ser jag närmare på demokratibegreppet, eftersom det är ett centralt begrepp och utgör den beroende variabeln i denna avhandling. Begreppet har med tiden fått flera olika betydelser, och således är det motiverat att studera olika demokratidefinitioner närmare.

3 Demokrati

I detta kapitel diskuteras det omtvistade demokratibegreppet, samt utmärkande drag för den liberala demokratin. Därtill definieras valdemokratin, som utgör ett mera extensivt demokratibegrepp och som en del tidigare forskning har fokuserat på. Demokratiuppfattningarna är olika bl.a. med avseende på vilka som uppfattas tillhöra folket, samt hur de demokratiska idealen förverkligas.

3.1 Demokratibegreppet

Det finns en mångfald av olika demokratidefinitioner som i varierande grad betonar val, friheter och demokratis kvalitet. Utgångspunkterna går ofta att finna i självbestämmanderätt, jämlikhet och liberalism. (Ankar 2011) Således finns det flera olika förklaringsgrunder för demokrati, och överlag råder det en oenighet kring demokratibegreppet. Demokrati beskrivs därför ofta som ett diffust och mångfacetterat begrepp med olika beskrivningar och tolkningar, som i värsta fall betyder allt och ingenting (Sartori 1987). Många demokratiuppfattningar kan således anses vara kontroversiella. Trots detta är själva demokratibegreppet svårt att ignorera, och det upplevs ofta vara problematiskt att begreppet har getts många olika innebörder. (Hadenius 1992) Samtidigt har demokratiteorin försvagats under de senaste decennierna, i och med att allt flera länder definierar sig själva som demokratiska. Detta leder till förvirring kring demokratibegreppets innebörd. Som en makroteori ger demokratiteorin upphov till breda generaliseringar och en balansgång mellan olika värderingar och fakta. Demokratibegreppet kan också lätt förstås alltför förenklat, eftersom forskare sällan definierar det som demokrati *inte* är. (Sartori 1987) Hadenius (1992) ställer upp två centrala kriterier för demokratier. För det första ska regeringsformen vara möjlig att förverkliga, och den ska vara önskvärd. För det andra ska demokratibegreppet ges en så kortfattad och tydlig definition som möjligt. Ju flera innebörder demokratibegreppet ges, desto mindre finns det kvar att studera enligt Hadenius. Politisk demokrati förknippas med folkstyre och folkets vilja, samt att alla individer behandlas lika. Värden som frihet och jämlikhet hör också ihop med politisk demokrati. (Hadenius 1992) Bollen (1990) understryker betydelsen av politiska friheter och rättigheter för politisk demokrati. Dessa samvarierar med varandra, och det är svårt att upprätthålla det ena utan det andra. I de politiska rättigheterna ingår öppna och rättvisa val och i de politiska friheterna ingår i sin tur mediernas, individernas och de politiska gruppernas frihet, samt yttrandefrihet och frånvaro av censur. (Bollen 1990) Andra viktiga faktorer för demokratin utgörs av hur makten utövas och delas mellan olika aktörer i samhället (Huntington 1991).

Teorell (2010) frågar sig om demokrati kan mätas som en egenskap som det finns antingen mer eller mindre av, eller om det förutsätter en antingen eller -dikotomi. Han hävdar att det första alternativet är att föredra, eftersom det andra saknar reliabilitet och trovärdighet. (Teorell 2010) Enligt Schumpeter (1987) å andra sidan, är en demokrati antingen "fungerande" eller "icke-fungerande", dvs. antingen en bättre eller sämre regeringsform. Dahl (1999) frågar sig om alla kriterier för demokrati någonsin kommer att uppfyllas, samt vilken grad av demokrati som är tillräcklig. Historiskt sett har ett demokratiskt styre inte uppfattats vara "naturligt", medan demokratin idag ingår i så gott som varje ideologi och är ett skenideal för många regimer. Det är också vanligt att regimen omdefinierar sig själv i termer av demokrati, så som var fallet i forna Sovjetunionen. Ytterligare säger sig de flesta regimer vara till för folket och allt flera stater betonar folkstyre. (Dahl 1999)

Demokrati kan också definieras som en styrform som grundar sig på källan av makt eller som ett slutmål:

"[a]s a form of government, democracy has been defined in terms of sources of authority for government, purposes served by government, and procedures for constituting government" (Huntington 1991, s. 6).

Direkt översatt från grekiskan betyder demokrati "folkstyre". Det finns följaktligen olika former av folkstyre. Enligt en princip har folket kontrollen över alla offentliga beslut, enligt en annan har folket endast möjlighet att yttra sig om allmänna riktlinjer. Enligt en tredje princip väljer folket sina ledare och representanter, men kan inte påverka desto mera. Vidare kan formen av kontroll vara antingen direkt eller indirekt. (Hadenius 1992) Frågan om vem eller vilka som utgör folket, eller "demos", inom en stat är central för flera demokratiuppfattningar. Avser demos alla eller största delen av befolkningen, och handlar det om en absolut eller begränsad majoritet? Enligt Hadenius (1992) är det få som definierar demos; i princip får alla delta, men vilka är "alla"? Ibland uppfattas demos omfatta alla som påverkas av policyerna, dvs. alla medborgare, men demos kan också vara geografiskt avgränsat. (Hadenius 1992) Enligt Sartori (1987) är valet mellan en absolut och begränsad majoritet snarast en teknisk fråga, och således antar han en pragmatisk hållning. Schumpeter (1987) påpekar att diskriminering även förekommer i demokratier och är således aldrig frånvarande. Ur deltagandeperspektivet är rösträtten också diskriminerande, eftersom den är bunden till en viss åldersgräns som exkluderar vissa grupper av individer. En annan aspekt av demokratin är styret, som kommer från grekiskans "kratein". Enligt Schumpeter är det omöjligt för hela demos att styra i en demokrati, eftersom folket väljer sina representanter som ska styra. Demokrati är således bara en metod för beslutsfattandet, där representanterna har en central funktion för folkstyret, eftersom dessa

har en större kompetens. Mindre samhällen uppfattas dock vanligen vara bättre på att styra, eftersom folkets åsikter i allmänhet är mera homogena. I mindre samhällen är det också möjligt att alla individer som enligt konstitutionen utgör folket deltar i lagstiftningen genom direktdemokrati. (Schumpeter 1987)

Andra har dock en mera hoppfull uppfattning av folkets kompetenser, vilket bl.a. "rational choice"-teorin betonar (Key 1966). Enligt Sartori (1987) kan majoritetsbeslut vara fördelaktiga endast med tanke på effektiviteten, eftersom majoritetsbeslut kräver lite över hälften av rösterna. Pluralitet som beslutsmekanism kan vara mera fördelaktiga för att fatta de flesta besluten. För att säkerställa minoriteternas rättigheter bör dock kvalificerad majoritet användas i vissa fall. Det självständiga folket styr primärt via fria val, och det finns en stor diskrepans mellan de olika valalternativen och de konkreta beslut som fattas av representanterna. Väljarnas beslut angående vem de ska rösta på är således inte självklar. (Sartori 1987) Enligt Hadenius (1992) är majoritetsbesluten dock centrala för en demokrati. I följande stycke diskuteras förutsättningarna för den liberala demokratin.

3.2 Liberal demokrati

Liberal demokrati förknippas ofta med mera idealistiska värden, så som representation, jämlikhet, deltagande, frihet, rationalitet och broderskap (Przeworski et al 2000). Dahl (1999; 2000) skiljer mellan uppfattningarna om demokrati som ett ideal och som en verklighet, så som det aktuella demokratiska styret. Enligt Sartori (1987) är demokratin en artefakt som är inriktat på att uppfylla ett särskilt mål. Dahl (1999) räknar upp bl.a. utvecklingen av demokratiska idéer och praktiker från antikens Grekland och republikanismen i Rom, samt den representativa demokratin och politisk jämställdhet som den moderna demokratins källor. Vissa former av jämlikhet härstammar också från antikens Grekland, så som likhet inför lagen och medborgarnas lika rätt att tala i församlingen. Folkstyret började växa fram i antikens Grekland i och med att folket började få större auktoritet. Tankarna om det gemensamma bästa och befrämjandet av allmänintresset härstammar också från denna tid. Kontrasten är stor till den moderna representativa demokratin och nationalstaten, särskilt ifråga om territorium, betoning på konflikter snarare än harmoni och heterogenitet istället för homogenitet. Det finns också skillnader i uppfattningarna om politiska ideal och verkligheter. Ytterligare utmärkande drag för det antika demokratiidealet var direktdemokrati, lottdragning vid val av vissa befattningar och det inskränkta demos och selektiva medborgarskapet, som uteslöt kvinnor, slavar och utlänningar. Republikanismens rötter går att spåra till Aristoteles och har en del gemensamt med antikens Grekland. Människan uppfattades vara politisk och social till naturen och uppfattningen om en god människa innebar det samma som en god medborgare. Uppfattningen om likheten inför

lagen är likaså gemensam för demokratiuppfattningen i Grekland och Rom. I teorin härstammar representationen från republikanismen i Rom, när allt färre kunde närvara i folkförsamlingen. Det var först under 1700-talet som representation kom att uppfattas som demokratiskt. Demokrati beskrivs ibland som ett instrument för att uppnå största möjliga frihet. Till de främsta frihetsuppfattningarna räknas yttrande- och föreningsfrihet, rätt till fria och rättvisa val, rätt till att bilda oppositionspartier och rätt till självbestämmande. Demokrati kan också uppfattas som ett instrument för mänsklig utveckling, som innefattar bl.a. medborgaranda, självtillit och oberoende genom politiskt deltagande. Demokratin skyddar personliga intressen och det moraliskt rätta. Vidare är det viktigt att regimen erbjuder och upprätthåller de grundläggande rättigheterna. Dock är denna föreställning om jämställdhet ofullständig enligt Dahl, eftersom alla inte ingår i demos. (Dahl 1999)

Den liberala traditionen betonar att valen ska vara öppna, tävlingsinriktade och periodiska. (Hadenius 1992). Det är speciellt viktigt med möjligheten att kunna belöna eller bestraffa sina representanter, som är beroende av väljarnas förtroende, eftersom de annars riskerar att inte bli omvalda. Möjligheten att bli kvitt icke-önskvärda representanter är också central. (Hadenius 1992) Enligt Dahl (1999) finns det vissa förutsättningar och omständigheter som är särskilt gynnsamma för den högsta nivån av demokrati, dvs. polyarkin. Dessa förutsättningar är marknadsekonomi, ekonomisk tillväxt och främjandet av utbildning, som gynnar framväxten och bevarandet av demokratin. Faktorer som gynnar och försvagar förutsättningarna för demokrati fluktuerar mellan länder. Forskningen under 1960-talet betonade särskilt läskunnigheten, inkomsten per capita och övriga ”hårda data”, medan faktorer så som ideologi och politisk kultur lämnades utanför. Dahl (1999, 2000) räknar ytterligare upp förutsättningar som särskilt främjar demokrati. Följande faktorer betonar Dahl särskilt: demokratiskt valda tjänstemän som har kontroll över militären och polisen, ett moderniserat samhälle, gemensamma demokratiska värderingar och gemensam politisk kultur, en modern marknadsekonomi, samt frånvaron av utomstående, icke-demokratiska staters kontroll. (Ibid)

Dahl (1999, 2000) ställer också upp några grundantaganden för den demokratiska processen. För det första krävs det en styrelseprocess för att folket ska kunna styra. Vidare ska reglerna och lagarna vara bindande och ingen lagskipare ska stå över lagen. Följande fem kriterier är centrala för demokratiska processer: effektivt deltagande, lika möjligheter att rösta vid slutligt avgörande, upplyst förståelse om olika möjliga policyer, möjlighet att påverka dagordningen, samt inkludering av alla eller de flesta av den vuxna befolkningen i demos. Därtill utgör de fundamentala rättigheterna, så som personlig frihet, intressebevakning och politisk jämlikhet kännetecken för en demokrati. Dessa rättigheter går hand i hand med kriterierna som nämndes ovan. Dahl (1999) betonar även vikten av lika möjligheter, men inser att folket de facto har olika möjligheter till inflytande. Han inser också själv bristerna i sin

teori angående den demokratiska processen, som är ofullständig och ifrågasättbar. Teorin betonar jämställdheten, men det är dock först under 1900-talet som demokratisk teori och praktik blivit förenliga med varandra, och som nästan alla vuxna ingick i demos. Därtill finns det inte heller någon bestämd beslutsregel för demokratiska processer, och vanliga medborgare saknar den kunskap som behövs för att uppnå allmän välfärd och det gemensamma bästa. (Dahl 1999) I följande stycke presenteras valdemokratin, som även ingår i V-Dems mått ”Liberal Democracy Index”.

3.3 Valdemokrati som en minimidefinition för demokrati

Valdemokratin definieras ofta utgående ifrån val av den dömande och lagstiftande makten som sker genom fria, rättvisa, effektiva och periodiska val. Den minimalistiska demokratidefinitionen utgår med andra ord ifrån själva valhandlingen, som är utgångspunkten i en valdemokrati. (Schumpeter 1987) Själva valhandlingen är den främsta formen av politiskt deltagande, medan väljarens roll ofta är passiv mellan valen (Gilljam och Hermansson 2004). Enligt Sartori (1987) utgörs de mest centrala frågorna i en valdemokrati bl.a. av väljarnas preferenser, hur folket väljer och vad som styr deras val. Preferenserna varierar beroende på land och individ, och väljarna styrs i huvudsak antingen av sakfrågor eller av partier. Väljarna kan ytterligare välja mellan att rösta för eller mot, strategiskt eller rationellt. Väljarna har således makten att välja sina representanter och vilka som ska styra och bestämma. (Sartori 1987)

Enligt Schumpeter (1987) finns det vissa problem med den klassiska teorin om demokrati, som betonar folkets vilja och det allmänna goda som källor och det ultimata målet för demokrati. Det finns enligt Schumpeter inte någon specifik allmän nytta (”common good”), som alla kunde skriva under, så som den klassiska demokratiteorin framhäver. Detta beror på att den allmänna nyttan har olika innebörder för olika personer. Schumpeter är också kritisk till den representativa demokratin och den utilitaristiska rationalismen, som han kallar den. Enligt denna princip väljer det rationella folket, som är insatt i alla sakfrågor, sina representanter. (Brito Vieira & Runciman 2008). Enligt Schumpeter (1987) finns det vissa ultimata ideal och intressen som går före demokratin. Olika värden, intressen och idéer som är förknippade med demokratin är dock omöjliga att gälla universellt och för evigt. Schumpeter myntade därför en avvikande elitistisk teori om demokrati, som utgår från en demokratisk metod som bl.a. är avsedd för val av politiska ledare, som styrs av kampen om folkets röster. Det centrala i Schumpeters teori är idén om opposition och avvikande åsikter samt tävlingen över rösterna (Brito Vieira & Runciman 2008; Schumpeter 1987). Huntington (1991) skriver också under denna definition, och även Dahl (1999) anser att tävling och deltagande är viktiga aspekter för demokratin. Przeworski, Alvarez, Cheibub & Limongi (2000) betonar regeringsansvaret direkt gentemot väljarna,

eller ett folkvalt parlament. Ifall man bara skulle beakta själva valhandlingen, skulle den moderna demokratins begynnelse i flera västeuropeiska länder dateras till långt före första världskriget. Ofta var det frågan om ett maktskifte från monarki eller ett icke-valt högre stånd till ett parlament. Under början av 1900-talet skedde en gradvis demokratisering i flera länder med kontrollerad och begränsad rösträtt, samt en utbredning av politiska rättigheter. Allmän rösträtt och regeringsansvaret är självklarheter i länder som nyligen demokratiserats. Däremot är politiska partiers rätt till tävling och konkurrens i valen, och huruvida de har rätt att inta plats om de blir invalda, en betydande tvistefråga. Förlorande i val och alternering mellan regering och opposition är även avgörande för en demokrati enligt Przeworski et al (2000).

3.4 Sammanfattning

I detta kapitel presenterades det komplexa demokratibegreppet. Därtill diskuterades förutsättningarna för en snävare demokratidefinition, som utgår ifrån valhandlingen, och en bredare definition av demokrati, dvs. liberal demokrati, presenterades. I denna avhandling utgår jag ifrån Dahls (1999, 2000) demokratidefinition. Definitionen på liberal demokrati i V-Dems (2017) datamängd bygger vidare på Dahls demokratibegrepp. I måttet liberal demokrati ingår också valdemokratimåttet, och av denna orsak presenterades valdemokratien som en minimidefinition för en demokrati i enlighet med Schumpeter (1987) ingående i detta kapitel. I valdemokratien ingår bl.a. yttrande- och mötesfrihet, rösträtt, rena val och val av beslutsfattare. I måttet liberal demokrati ingår bl.a. jämlikhet inför lagen och individuell frihet, samt juridiska och lagstiftningsrelaterade restriktioner på den verkställande makten. I kapitel 6 presenteras operationaliseringarna av variablerna mera ingående.

I följande kapitel sammanförs variablerna utbildning och demokrati med moderniseringsteorin och socioekonomiska aspekter, som mina hypoteser i denna avhandling grundar sig på.

4 Moderniseringsteorin, socioekonomiska förklaringar och utbildning

I detta kapitel presenteras moderniseringsteorin, samt ekonomi som en alternativ förklaring. Därtill presenteras avhängighetsteorins och postkolonialismens kritik mot moderniseringsteorin. Dessutom diskuteras socioekonomiska faktorer, samt följderna av ekonomiskt beroende och globaliseringen. Moderniseringsteorin utgör grunden för mitt antagande om att det finns ett samband och en hög korrelation mellan utbildningsnivå och graden av demokrati. Således utgör moderniseringsteorin utgångspunkten för mina hypoteser.

4.1 Den klassiska moderniseringsteorin

Lipset (1959) har studerat sambandet mellan demokrati och olika socioekonomiska aspekter som främjar demokratiseringen i Europa, engelsktalande länder samt Latinamerika. Korrelationen mellan demokrati och utbildning är tydlig enligt Lipset, som understryker utbildningens inverkan på främjandet av den politiska utvecklingen i allmänhet och på demokratiseringen i synnerhet. Ju högre utbildningsnivån är i landet, desto högre är graden av demokrati. Om än inte en tillräcklig aspekt för utveckling, är utbildning åtminstone en nödvändig förutsättning för demokratin, som möjliggör att människorna kan vara verksamma i samhället. Därtill visar resultaten på att korrelationen är starkare inom landet än mellan länder, samt att utbildningen är mer signifikant än andra faktorer, så som yrke eller inkomst. Enligt Lipset kan man dock inte ens på ett teoretiskt plan förvänta sig extremt höga korrelationer mellan vissa sociala faktorer, så som religion, utbildning och demokrati. Han betonar samtidigt att alla undersökta faktorer tillsammans är viktiga; däribland befolkningens tolerans och legitimitet, valet av parti och väljarbeteende. En hög ekonomisk tillväxt leder ytterligare till mera effektiva politiska institutioner. (Ibid)

Lipset (1959) hänvisar i sin hypotes till Aristoteles, som också betonade det rika samhällets betydelse för det politiska beslutsfattandet. Lipset framhäver särskilt att en ökning i utbildningsnivå och en större medelklass är viktiga faktorer. Likaså understöder han Tocquevilles (1835, ref. i Barro 1999) antagande om civilsamhällets roll, och att privata organisationer är viktiga motvikter för en centraliserad statsmakt. Enligt moderniseringsteorin följer samhällen således en generell utvecklingsprocess där slutmålet är demokratisering (Przeworski et al 2000). Processerna är parallella och simultana, där ökad modernisering i form av urbanisering, industrialisering samt en ökad utbildningsnivå leder till högre nivåer av demokrati. (Teorell 2010)

Samtidigt som moderniseringsteorin är en känd och ofta tillämpad teori, har den också fått en del kritik, som presenteras härnäst.

4.2 Kritik mot moderniseringsteorin

Det har riktats en hel del kritik mot moderniseringsteorin. Enligt Teorell (2010) är moderniseringsteorin den mest välutvecklade men samtidigt den mest kontroversiella teorin inom jämförande demokratisering. Teorell påpekar samtidigt att demokratin bara är en del av processerna i samhället. Andra strukturella faktorer som inverkar på demokratinivån är ojämlikheter i inkomst, ekonomiska kriser och tillgången till naturresurser. Enligt Teorell är de flesta uppfattningar om faktorer som främjar demokratiseringen begränsade, icke-fullständiga eller till och med felaktiga. Således saknas enligt honom en heltäckande teoretisk definition av demokrati. (Ibid) Härnäst presenteras ekonomiska och förklaringar, som fungerar som en alternativ förklaring till sambandet mellan utbildning och demokrati i denna avhandling. Därtill diskuteras följder av globaliseringen och den postkolonialistiska kritiken, som presenteras i ett senare stycke.

4.2.1 Ekonomiska förklaringar och följder av globaliseringen

Utvecklingen i politiken, utbildningen och ekonomin är ofta parallell. Ekonomiska ansatser förklarar demokratisering och regimförändringar med hjälp av nationalekonomiska modeller (Teorell 2010). Dylika ansatser betonar inkomstens inverkan på preferenserna för demokrati eller autokrati. Enligt avhängighetsteorin gör den internationella handeln världens rikaste delar ännu rikare på bekostnad av den fattiga och exploaterade delen av världen. (Teorell 2010) Enligt Li & Reuveny (2003), som undersökt globaliseringens effekter på demokratin under åren 1970-1996, har öppen handel och portfolieinvesteringar haft en negativ effekt på demokratin. Utländska direktinvesteringar har däremot haft en positiv effekt på kort sikt, som dock blivit svagare. Spridning och diffusion av demokratiska idéer har också haft en demokratifrämjande effekt över tid. (Li et al 2003) Enligt Duverger (1972) kan industrialiserade samhällen med hög teknologi- och produktionsnivå bidra med en bättre grogrund för demokrati. Enligt en teori om utbildningens expansion finns det en koppling mellan urbanisering, industrialisering och utbildningens expansion, som i sin tur ledde till att efterfrågan på kunnig arbetskraft ökade, och därmed ökade också efterfrågan på mera utbildning

(Benavot et al 1988). Enligt en annan teori ledde klasskonflikten och konkurrensen till utbildningens expansion (Collins 1971; Schofer et al 2005). Schofer et al (2005) poängterar att orsakerna till den efterkrigstida expansionen kan förklaras med hjälp av globala trender.

Enligt Demirbolat (2012) är utbildningen en icke-ifrågasatt komponent för välfärden, eftersom ett välutbildat folk är en förutsättning för ekonomisk tillväxt, som i sin tur ökar produktiviteten och nationalinkomsten. Humankapitalet är också ofta förknippat med ökad ekonomisk utveckling (Barro & Lee 2000). I länder där produktionsnivån är hög, arbetar medborgarna mindre och deltar mera i politiken, samt i kulturella och sociala evenemang (Demirbolat 2012). Även innovationsgraden i samhället ökar tack vare utbildningen, och utbildning som humankapital kan även utgöra en viktig investering. Ytterligare finns det såväl en privat som en social dimension hos folket i form av status och pengar och moral och etik, som bidrar till att understöda demokratin. (Ibid)

Rikliga naturresurser kan ha en positiv effekt på välfärden, men ibland har de en negativ påverkan på utvecklingen (Demirbolat 2012). Rikliga naturresurser kan t.ex. göra att den individuella utbildningen blir ointressant för samhället, och därmed förhindras utbildningens utveckling till högre nivåer. Naturresurser kan också bli föremål för krig. T.ex. är Saudiarabien rikt på olja och behöver därmed enligt denna teori inte satsa lika mycket på utbildning. Vissa ser de rika naturresurserna i Mellanöstern som orsaken till att länderna i denna region inte har demokratiserats. Demokratin behöver ytterligare en stor medelklass, eftersom fattigare länder i allmänhet har svårare att bibehålla demokrati. I det industrialiserade samhället blev utbildningen viktig för den ekonomiska utvecklingen, eftersom skolning av individer för vissa produktionsmetoder aktualiserades. (Demirbolat 2012; Duverger 1972) Även Duverger (1972) understryker att tillgången på naturresurser kan ses som en viktig maktfaktor, men samtidigt kan den också leda till att makten undergrävs.

Enligt Li et al (2003) är de flesta forskare överens om att globaliseringen medfört att länderna har blivit allt mera integrerade i världsekonomin. Däremot går uppfattningarna isär huruvida globaliseringens effekter på demokratin har varit främjande, hämmande eller inte nödvändigtvis påverkat demokratin alls. (Li & Reuveny 2003) Argument för att globaliseringen främjar demokratin utgörs däremot bl.a. av ekonomisk utveckling och fria marknader (Schumpeter 1950; Lipset 1994), och av att auktoritära ledares incentiv att hålla sig vid makten minskar (Rueschemeyer & Evans 1985). Därtill intensifieras diffusionen av demokratiska idéer, dvs. ju mera en icke-demokratisk stat omringas av demokratier, desto större är möjligheten att även denna stat kommer att demokratiseras (Huntington 1991; Przeworski et al 1996). Ytterligare argument utgörs av att globaliseringen tvingar auktoritära stater till att decentralisera makten (t.ex. Roberts 1996, se Li & Reuveny 2003), och att globaliseringen främjar nationella demokratistödjande institutioner (Roberts 1996). Argument för att

globaliseringen utgör ett hinder för demokratin utgörs bl.a. av att flera förlorar än vinner (t.ex. Cox 1996, se Li & Reuveny 2003) och av obalans i ekonomin, som gör att mindre utvecklade länder blir tvungna att acceptera de utvecklade ländernas och internationella organisationernas krav på reformer, vilket i praktiken ofta innebär åtstramningspolitik. Detta leder i sin tur till social oro och tilltagande stöd för radikala grupperingar, vilket också leder till att de svaga demokratierna slinker in i autokrati och en minimalistisk form av demokrati med val, men där civila rättigheter ofta ignoreras. (Diamond 1992, se Li & Reuveny 2003) Därtill ökar de etniska skiljelinjerna och klassklyftorna (Dahl 1997), och betydelsen av medborgarskap, som är viktig för demokratin, minskar. Detta innebär att ekonomin snarare än det civila engagemanget blir allt mera intressant för individerna (O'Donnell 1993, se Li & Reuveny 2003). Ytterligare argument utgörs av att de ekonomiska skillnaderna mellan nord och syd, eller centern och periferin ökar, vilket innebär att eliten i centern exploaterar periferin, samt till social oro och avtagande demokrati (Przeworski 1991). De som argumenterar för att globaliseringen nödvändigtvis inte påverkar demokratin alls, hävdar att globaliseringens effekter dels är överdrivna (Hirst & Thompson 1996, ref. se Li & Reuveny 2003), dels eftersom globaliseringen inte gör välfärdsstaten maktlös (Garrett 1999, se Li & Reuveny 2003) och dels för att effekterna varierar mellan olika länder (Armijo 1998, se Li & Reuveny 2003). Det finns således flera olika alternativa förklaringar till faktorer som antingen främjar eller hämmar demokratiseringen.

Globaliseringslitteraturen bidrar således med motstridiga förväntningar om globaliseringens effekter på demokratin. (Li & Reuveny 2003)

4.2.2 Postkolonialismen

En annan teori som kritiserar modernismen är postkolonialismen. Teorin motsätter sig i första hand all utvecklingsteori som förvränger och förenklar uppfattningarna av "väst" och "resten av världen". Enligt postkolonialismen bortser olika teorier från modernismen till marxismen, från social, etnisk och kulturell mångfald. Postkolonialismen kritiserar främst tänkesättet att utveckling och underutveckling representerar ett tänkande i hierarkiska olikheter, och motsättningar om världen och människorna. Den postkolonialistiska teorin, som växte fram under 1980-talet, uppmärksammar många centrala och aktuella problemområden, som berör bl.a. ekonomi och sambandet mellan imperialism och kultur. (Eriksson, Eriksson Baaz och Thörn 1999)

Said (1978) beskriver hur skiljelinjerna mellan öst och väst synliggörs i västerländernas diskursiva beskrivningar av "Orienten" och "de andra". Said belyser därtill hur väst ofta framhävs som något eftersträfvansvärt, i motsats till "Orienten", som ofta beskrivs som bakåtsträvande och ociviliserad. Enligt Said existerar dylika beskrivningar fortfarande i det moderna samhället. (Said 1978) Även om

Said ofta uppmärksammas för att markera början för postkolonialismen, har han även kritiserats. Kritiker anser bl.a. att Said presenterar en alltför homogen bild av orientalismen, och kritiserar honom framför allt för att framhäva en uppfattning av de koloniserade som passiva aktörer. Postkolonialismen har en del likheter med postmodernismen, som ifrågasätter en s.k. planerad utveckling. Postmodernismen motsätter sig i sin tur moderniseringsteoriernas förenklade uppfattningar om att utvecklingen alltid sker linjärt. Postkolonialismen är också besläktad med den så kallade postutvecklingsdiskursen, som framhäver särskilt de två dikotoma begreppen; utveckling och underutveckling. (Jönsson, Jerneck och Arvidson 2011)

Postkolonialismen har ibland kritiserats för att vara för teoretisk i sin fokusering på diskursanalys och i sin ”läsning” av de postkoloniala problemen. Diskursanalyserna försvaras dock ibland med att de utgör effektiva och kritiska verktyg för att bekämpa dominerande eurocentriska eller rasistiska antaganden. (Eriksson et al 1999, s.22; Jönsson et al 2011, s. 56-57) Postkolonialismen har även kritiserats för att inte erbjuda tillräckligt med praktiska verktyg för att förstå ojämlikheter, som t.ex. fattigdom, på alternativa sätt. Samtidigt är postkolonialismen viktig för att kunna uppmärksamma och ge en röst åt marginaliserade grupper. Därtill har postkolonialismen en viktig roll i att möjliggöra en kritisk dialog om utvecklingsfrågor (Jönsson et al 2011). Det centrala är tanken om att kolonialismen har lämnat varken de koloniserande eller de koloniserade samhällena oberörda.

4.3 Sammanfattning

Moderniseringsteorin beaktar sambandet mellan demokrati och en rad socioekonomiska aspekter, varav utbildning och ekonomisk tillväxt är särskilt framstående. Urbanisering och industrialisering framhävs ofta som centrala aspekter inom teorin. Moderniseringsteorin har också stött på en del kritik, och i detta kapitel har ekonomin lyfts upp som en alternativ förklaring till sambandet mellan utbildning och demokrati. Postkolonialismen har också uttryckt kritik mot moderniseringsteorins syn på utveckling och på att alla länder skulle följa samma utvecklingsmönster.

I följande kapitel presenteras tidigare forskning om sambandet mellan utbildning och demokrati.

5 Tidigare forskning

Den tidigare forskningen om sambandet mellan utbildning och demokrati visar på varierande resultat. Studierna har utförts med olika mått på demokrati och utbildningsnivå, och studiernas omfattning och tidsperspektiv har varierat. Tidigare studier har bl.a. visat på att det finns ett statistiskt signifikant samband mellan utbildning och demokrati, och att denna korrelation är hög i världen (se t.ex. Glaeser, Giacomo, Ponzetto och Shleifer 2007). Andra studier har kommit fram till att det inte finns ett samband mellan utbildning och demokrati (se t.ex. Acemoglu, Johnson, Robinson och Yared 2005). Enligt Demirbolat (2012) är nästan alla länder med hög utbildningsnivå stabila demokratier, medan utbildningsnivån ofta är lägre i diktaturer. Denna relation kan dock vara indirekt. (Demirbolat 2012) I detta kapitel presenteras olika tidigare studier om sambandet mellan utbildning och demokrati, för att sedan i följande kapitel återgå till forskningsdesignen i den aktuella studien.

5.1 Faktorer som gynnar demokratin

Enligt Barro (1999) kan en ökning i demokratinivån ha motsatta effekter på den ekonomiska tillväxten. Å ena sidan utgör demokratiska institutioner en motvikt till statsmakten. Å andra sidan kan de leda till att inkomsterna omfördelas, vilket kan förstärka vissa grupperns makt. Tidigare resultat (Barro 1997, se Barro 1999) tyder på att det finns ett samband mellan demokrati och ekonomisk tillväxt, men att detta samband avtar när en tillräcklig nivå av demokrati har uppnåtts. Barros (1999) paneldatastudie omfattar över 100 länder, som studeras mellan åren 1960–1995. Demokratimåtten härstammar från data från Gastil och Freedom House samt Bollen (1990). Olika mått för utbildningsnivå härstammar från data insamlade av Barro och Lee (1996, se Barro 1999). Kontrollvariablerna i studien är oljeexporterande länder, graden av urbanisering, BNP per capita, storlek och olika hälsoindikatorer. De mått som visade sig ha störst effekt är antalet skolår inom grundutbildningen (25 år och äldre), BNP per capita, samt ett mindre gap i utbildningsnivån mellan könen. Barro fann emellertid inget signifikant samband mellan demokrati och skolgången på andra stadiet och på den högre utbildningsnivån. Sambandet mellan demokrati och urbanisering, samt ett större beroende av naturresurser är negativt. Storleken på landet påverkar däremot inte. Det starka sambandet mellan kolonialt förflutet och demokrati suddas ut i kontrollen för måtten på levnadsstandarden. På motsvarande sätt minskar betydelsen av religiös tillhörighet för demokratin, förutom muslimsk tillhörighet och icke-religiositet, som båda har negativa effekter. (Barro 1999)

Teorell (2010) har studerat variationen i 165 länder under tredje vågen av demokratiseringen, dvs. under tidsperioden 1972–2006. Datamaterialet i studien består av medelvärdet av Polity IV-måttet

och Freedom House Index. Teorell framställer nya resultat, så som inverkan av ekonomiska kriser, diffusion i grannländerna, fredliga massprotester och mediernas demokratiserande effekter, samt andra faktorer på kort och lång sikt som inte hittats tidigare. T.ex. har geografiskt stora länder en statistiskt signifikant och negativ effekt på demokratiseringen. Teorells resultat tyder ytterligare på att modernisering, så som industrialisering, urbanisering och en ökad utbildningsnivå, snarare hindrar länder från att glida tillbaka till icke-demokrati än främjar transitioner till demokrati. Således håller han med Przeworski et al (2000). Kolonialismen, religiös diversitet samt språkliga och etniska skiljelinjer har däremot inte haft några systematiska effekter. Kristendomen har inte heller haft någon stor demokratiserande effekt, medan det finns ett negativt samband mellan andelen muslimer i befolkningen och en ökning och minskning i demokratinivån. (Teorell 2010)

5.2 Institutioner och utveckling

Glaeser, La Porta, Lopez-de-Silanes och Shleifer (2004) undersöker validiteten i två extensiva utgångspunkter för ekonomisk och politisk utveckling. Den ena ansatsen utgår ifrån institutioner och den andra ifrån utveckling. Bägge understryker egendomsrätten för att säkerställa investeringar i human- och fysiskt kapital. Glaeser et al använder sig av följande tre mått för institutioner: risken för statens tvångsinlösen, statens effektivitet och kvalitet, samt begränsningar på den verkställande makten. Det första måttet härstammar från International Country Risk Guide (1980–1990), och det andra är ett index som är sammanställt av Kaufmann, Kraay och Mastruzzi (2003, se Glaeser et al 2004). De två första måtten är subjektiva, och stiger i takt med den ekonomiska tillväxten. Enligt Glaeser et al (2004) är det inte trovärdigt att kausaliteten skulle gå från dessa två mått till tillväxt, utan snarare tvärtom. Det tredje måttet, dvs. Polity IV Index, hör ihop med utfallet i de senaste valen, och är därmed fluktuerande särskilt i utvecklingsländerna. Tidsperioden som Glaeser et al (2004) analyserar sträcker sig till tidsperioden 1960–2000, där de analyserar vart femte år. Utbildningsmåttet härstammar från Barro och Lees (1996) mått för utbildningsår. Måttet för demokrati och autokrati härstammar från Polity. Enligt Glaeser et al kan inte de tre måtten på institutioner användas för att analysera kausalitet, och korrelationerna mellan dem är svaga. Trots detta används de ofta inom forskningen för att bevisa att institutioner leder till ekonomisk tillväxt. Enligt Glaeser et al (2004) lyckas den samtida forskningen inte bevisa att det finns en kausal effekt mellan politiska institutioner och ekonomisk tillväxt. Däremot finner Glaeser et al att man med hjälp av utbildningsnivån kan beräkna den ekonomiska tillväxten. Deras resultat är i enlighet med Lipset (1959), Przeworski et al (2000), samt Barro (1999), dvs. att fattiga länder utvecklar human- och fysiskt kapital i diktaturer.

När länderna blir rikare ökar i sin tur sannolikheten för att de utvecklar och förbättrar sina institutioner i riktning mot mera demokrati. (Glaeser et al 2004)

5.3 Sambandet mellan utbildning och demokrati

Acemoglu, Johnson, Robinson och Yared (2005) studerar sambandet mellan utbildning och demokrati. För att mäta demokratinivån, använder de sig av data från Freedom House Index för politiska rättigheter. Som mått på utbildningsnivå används antal år i utbildning i medeltal för 25-åringar och äldre, som härstammar från Barro och Lees data (1996). Acemoglu et al mäter det kortsiktiga sambandet för vart femte år mellan åren 1965–2000. De utför ekonometrisk analys för att kontrollera för influenser från andra faktorer på längre sikt, så som inkomst, BNP per capita och ålder. Det intressanta är att Acemoglu et al använder sig av samma data som Glaeser et al (2004), men trots detta kommer de till olika resultat. Acemoglu et al (2005) kritiserar Glaeser et al (2004) för att utelämna tidseffekterna ur regressionsanalyserna, och intresserar sig därmed för hur förändringarna i utbildningsnivån påverkar förändringarna i demokratinivån. Acemoglu et al:s resultat visar också på att det inte finns ett signifikant samband mellan utbildning och demokrati, eller mellan övriga politiska institutioner och utbildning. Länder, där utbildningsnivån stiger, visar inte på tendenser att demokratiseras i större grad. Samma resultat gäller när Acemoglu et al kontrollerar för länderna i Afrika söder om Sahara och länder där muslimerna är i majoritet, samt före detta socialistiska länder. Således får moderniseringsteorin inte understöd i deras studie. Därtill gör Acemoglu et al (2005) om Glaeser et al:s (2004) undersökning där de använder måtten som ingår i Polity IV-indexet, dvs. begränsningar på den verkställande makten och Polity autokrati och demokrati-måtten, samt Przeworski et al:s (2000) mått för autokrati. Dessutom tillägger Acemoglu et al (2005) tidseffekterna i sin studie, och hävdar att frånvaron av denna tidsaspekt i undersökningen utförd av Glaeser et al (2004) visar på variation över tid, dvs. på ökning av utbildnings- och demokratinivån. Enligt Acemoglu et al (2005) visar detta inte på kausalitet, däremot framhåller forskarna att det är möjligt att det finns ett kausalt samband på längre sikt (på 50 eller 100 år). Det är snarare utomstående orsaker som historiskt påverkar både den ekonomiska och politiska utvecklingen. Forna europeiska kolonier påvisar exempelvis ett sådant utvecklingsmönster. (Acemoglu et al 2005)

Glaeser, Giacomo, Ponzetto och Shleifer (2007) studerar sambandet mellan utbildning, demokrati och politiskt deltagande, och söker svar på varför demokratiska styren är ovanliga i länder där utbildningsnivån och särskilt nivån av högutbildade inte är hög. Glaeser et al intresserar sig också för fredliga demonstrationer och övriga former av samhälleligt deltagande. Med hjälp av data från Barro och Lee (1996) och demokratimåttet Polity IV, konstaterar Glaeser et al (2007) att korrelationen i 91

länder ligger så högt som på 74 % mellan utbildning och demokrati år 1960. Enligt Glaeser et al möjliggör högre nivåer av utbildning också transitioner från diktatur till demokrati, men kausaliteten fungerar inte andra vägen. De analyserar sambandet mellan utbildning (antal år i skola och andelen av dem som studerar inom andra stadiet och högre utbildningen) och demokrati mellan tidsperioderna 1960–2000 och 1865–2000. Deras resultat tyder på att investeringar i utbildning har ett förväntat utfall på demokratin och det kausala sambandet mellan utbildning och demokrati får understöd. Däremot finner Glaeser et al inte bevis på att graden av demokrati skulle ha en inverkan på utbildningsnivån. Vidare ökar utbildningen fördelarna, eller sänker åtminstone kostnaderna för politiskt deltagande. Samtidigt är politiskt deltagande viktigt i flera skolsystem (Holmes 1979, se Glaeser et al 2007). Enligt Glaeser et al väljer också vissa diktaturer att investera i folkets utbildning för att gynna den ekonomiska tillväxten och för att gardera sig mot externa hot, som tvingar dem till att investera i humankapital och i militären. (Glaeser et al 2007)

Papaioannou & Siourounis (2008) har studerat politiska regimer och transitioner under tredje vågen av demokratiseringen, dvs. mellan 1960–2005. I dataunderlaget ingår 174 länder och data från Polity IV-indexet, Freedom House Index och regimklassificering enligt Przeworski et al (1996, 2000).

Variabeln för utbildning, "*schooling*", härstammar från Barro och Lee (2001, se Papaioannou & Siourounis 2008), och avser utbildningsår i medeltal i populationen som är 25 och äldre år 1975. Enligt Papaioannou & Siourounis bidrar utbildade samhällen till ökad demokratisering. Styrkan av demokratiska reformer påverkas av ekonomisk utveckling och utbildningsnivån. Papaioannou et al studerar fem centrala teorier om förutsättningarna för demokrati: utveckling och utbildning, fraktionisering, religion, naturresurser, ekonomisk liberalism och tidiga institutioner. Deras resultat tyder på att korrelationen mellan utbildning och demokratisering under tredje vågen var hög och statistiskt signifikant. Utbildningens påverkan är ytterligare högre än inkomst, både ekonomiskt och statistiskt. Humankapitalet är likaså den viktigaste inkörsporten till utveckling och demokratisering. (Papaioannou och Siourounis 2008)

Lutz, Cuaresma och Abbassi-Shavazi (2010) studerar sambandet mellan humankapital och demokrati och effekterna av den tredje vågen av demokratiseringen i 120 länder mellan åren 1970–2000. Demografiska faktorer, så som ålder, kön och utbildningsnivå analyseras för att se globala samband. Lutz et al utgår från Freedom House Index för politiska rättigheter, som utgör demokratimåttet. Utbildningsnivån analyseras med hjälp av data från IIASA-VID-databasen, som mäter skolgången och antal skolår i medeltal för över 15-åringar. Kontrollvariabler som Lutz et al använder sig av är följande: BNP per capita, andelen av befolkningen i åldern 0–15 år, förväntad livslängd, jordbrukets andel av den totala produktionen, andelen vuxna i åldern 15–29-år i åldersgruppen 15–64, samt förändringen i de ungas andel i åldersgruppen. Deras studie visar på att en förbättring av

utbildningsnivån har en stark effekt på demokratin. Likaså har andelen kvinnor som tar del av utbildningen ökat på alla utbildningsnivåer. I studien ser Lutz et al närmare på Iran, där kvinnorna i allt större utsträckning har fått ta del av utbildningen, vilket anses vara kopplat till att fertiliteten har sjunkit drastiskt sedan 2000talet. Utgående från detta, och från erfarenheten i de 120 länderna, drar Lutz et al slutsatsen att det finns en stor chans att Iran under de närmaste decennierna kommer att gå i riktning mot mera demokrati. (Lutz et al 2010)

Gallego (2010) studerar demokratinivåns inverkan på utbildningsnivån ("schooling attainment"), och variationen i världens länder. Enligt Gallego existerar ett samband endast i riktningen från demokrati till utbildning. Vidare finns det signifikanta skillnader i utbildningsnivån, med stora och bestående skillnader mellan västländerna och t.ex. Etiopien och Mali i Afrika. Gallego använder sig av utbildningsdata från UNESCO World Data on Education databank, och demokratimåttén Polity IV, Freedom House Index, samt the Gastil Civil Rights Index. Resultaten visar på att nivå av demokratisering inverkar positivt på utvecklingen av grundutbildningen. Kolonialmakterna hade en inverkan på utvecklingen av politiska institutioner samt på hur skolorna organiserades, vilket i sin tur påverkade intresset för att investera i humankapital. Gallegos resultat påvisar att betydelsen av brittiska och protestantiska kolonialmakter var stor, och korrelationen mellan historiska faktorer och utbildning är särskilt stark för år 1900, samt mellan åren 1985–1995. Dock hade kolonialismen inte en inverkan på effekterna av utbildningen mätt med moderna data. Gallego konstaterar även att inkomsten i form av BNP har en avsevärd påverkan på satsningarna på utbildningen.

Decentraliseringen av politiken och beslutsfattandet i utbildningen på lägre nivåer bidrar till högre kvalitet i utbildningen. Dock kan det finnas en risk i decentraliseringen, särskilt i avsaknaden av lokal övervakning och intressebevakning, eftersom decentraliseringen kan medföra att lokala eliter övertar makten. Gallego framhäver också att en analys av externa globala faktorer och internationell politik även kunde vara på sin plats, eftersom dessa trender har påverkat både utvecklingen av den moderna demokratin och utbildningssystemen. (Gallego 2010)

5.4 Könsskillnader, jämställdhet och kvinnornas utbildning

Cooray (2012) studerar könsskillnader i utbildningsnivå ur ett jämställdhetsperspektiv genom att se på hur lång tid kvinnor har haft rösträtt. Ju längre tid kvinnor har haft rösträtt, desto bättre är förutsättningarna för demokratin. Demokratiska institutioner gynnar jämlikheten mellan könen och inom utbildningen, vilket i sin tur också gynnar kvinnornas möjligheter till vidareutbildning. Cooray studerar 80 länder i Afrika, Asien, Mellanöstern, Sydamerika och Östeuropa under tidsperioden 1990–2005. Demokratimåttén härstammar från Polity IV och Freedom House Index, och kvinnornas

och männens utbildningsnivå mäts med hjälp av inskrivning inom grund- andra stadiets- och högre utbildningen. Coorays resultat tyder på att det finns en positiv effekt bara i vissa länder. Jämlikheten är störst i Östeuropa och Centralasien, vilket kan förklaras genom att utbildningspolicyerna i de forna kommunistregimerna förespråkade universell utbildning på alla nivåer, också för kvinnor. I Afrika och Asien är flickorna och kvinnorna underrepresenterade på alla utbildningsnivåer. Detta kan i sin tur förklaras av kolonialismen, kulturen, arbete inom jordbruket och en ojämlik inkomstnivå, som är en särskilt viktig förklarande faktor. (Cooray 2012)

Brown (2000; 2004, se Cooray 2012), Beer (2009, se Cooray 2012) och Cooray & Portafke (2011, se Cooray 2012) har också undersökt demokratins inverkan på jämställdheten mellan män och kvinnor. Enligt Brown (2000, 2004) kan öppen konkurrens i valet av den verkställande makten leda till att policyer som främjar utbildning för kvinnor implementeras, vilket kan minimera könsskillnaderna. Beers (2009) resultat tyder på att länder med längre erfarenheter av demokrati och rösträtt för kvinnor uppvisar lägre fertilitet och kvinnors deltagande i arbete är högre. Cooray & Portafke (2011) understryker i sin tur religionens snarare än de politiska institutionernas inverkan skillnaderna i utbildningsnivå med avseende på könen.

5.5 Sammanfattning

Den tidigare forskningen på området är omfattande. Faktorer som gynnar demokratin, institutionernas betydelse, sambandet mellan utbildning och demokrati och könsskillnader och jämställdhet är centrala forskningsområden som tangerar den aktuella studien i denna avhandling. Resultaten i de tidigare studierna är varierande. Inkomst i form av BNP per capita, kolonialismen och religionen lyfts upp i flera undersökningar som centrala faktorer som förklarar sambandet. Samtidigt verkar det finnas utrymme för att ytterligare undersöka globala förhållanden som påverkar sambandet. De tidigare studierna verkar inte ta fasta på att olika typer av utbildning har olika förutsättningar för regimtypen, och särskilt för liberal demokrati.

I följande kapitel presenterar jag forskningsdesignen för den aktuella studien och argumenterar närmare för användningen av V-dems ”Liberal democracy index” som mått på demokratinivå, samt måtten på utbildningsnivå som härstammar från data insamlade av Barro och Lee (2013).

6 Metod, data och variabler

I detta kapitel presenterar jag metoden, datamaterialet samt operationaliseringen av de oberoende variablerna och den beroende variabeln, samt kontrollvariablerna mera ingående. Därtill diskuterar jag möjliga reliabilitets- och validitetsproblem i anslutning till denna undersökning.

6.1 Metod

Metoden som jag använder mig av i denna avhandling är statistisk dataanalys. Jag kommer att utföra multivariata analyser i form av korrelationsanalyser, och bivariata och multipla regressionsanalyser. Denna statistiska forskningsmetod mest lämplig att använda med tanke på avhandlingens syfte och forskningsfråga. Metoden är att föredra när antalet variabler är flera och urvalet är stort. En fördel och samtidigt en utmaning med regressionsanalyserna är att enskilda, avvikande fall och ”uteliggare” kan identifieras, samt vid behov uteslutas ur datamaterialet (Lantz 2011). Kvantitativa analyser kan också ibland förefalla mera trovärdiga och objektiva än kvalitativa analyser, vilket möjliggör sofistikerade analyser. Samtidigt finns det dock en risk för bl.a. falska förespeglingar och dataöverlastning i kvantitativa undersökningar (Denscombe 2009).

Jag har valt att undersöka frågeställningen i denna avhandling på makronivå istället för på individnivå, för att på så sätt kunna analysera generella samband och mönster på landnivå. Genom att jämföra länder är det möjligt att analysera större helheter och faktorer som på makronivån inverkar sambandet mellan utbildning och demokrati, så som kolonialt förflutet, historiska arv och religion. Man kunde anta att det finns betydande skillnader i hur länderna fördelar sig med avseende på utbildningsnivå och graden av liberal demokrati. Utgående från resultaten på makronivå är det också möjligt att göra bredare generaliseringar. Härnäst presenterar jag operationaliseringen av variablerna.

6.2.1 Demokratimåttet liberal demokrati

Måttet liberal demokrati (”Liberal democracy index”) definieras i V-Dems databas, och samtliga beskrivningar härstammar från V-Dems kategorisering (V-dem 2018b). Liberal demokrati utgör en mera krävande demokratiform för konsoliderade demokratier. I V-dems databas mäter måttet liberal demokrati till vilken utsträckning det liberala idealet om demokrati uppnås. Skalan går från låg (värdet 0) till hög (värdet 1) nivå av liberal demokrati. Den liberala demokratiprincipen utgår ifrån bevakandet av individuella och minoriteternas rättigheter gentemot statens och majoritetens tyranni. Enligt denna princip har staten vissa begränsningar enligt en s.k. negativ demokratiprincip. Denna princip

säkerställer att den verkställande maktens befogenheter begränsas på bekostnad av en oberoende lagstiftande makt, vilket i sin tur säkerställer en effektiv maktfördelning. Individens konstitutionella fri- och rättigheter, samt ett starkt förtroende för rättsväsendet betonas inom den liberala demokratiteorin. (V-Dem 2018b)

V-Dem är ett fristående institut vid Göteborgs universitet som har varit verksamt sedan år 2014. Institutet ordnar aktivt olika seminarier om bl.a. demokratisering i olika delar av världen. Därtill publicerar institutet också summeringar och nyheter om trender och demokratiseringens utveckling. V-Dems forskare kommer från flera olika länder och enligt sig själva strävar de efter transparens i insamlingen av data. Hela V-Dem-projektet strävar efter att vara det mest framstående och bidra med det mest heltäckande och reliabla datamaterialet över demokrati. Databasen omfattar fem olika mått på demokrati: valdemokrati, liberal demokrati, deltagardemokrati, deliberativ demokrati och egalitär demokrati. För att mäta dessa mått ingår över 350 olika indikatorer i databasen. (V-Dem 2018a, 2018c) V-Dems data möjliggör också jämförelser mellan länder på en annan nivå jämfört med andra mått.

I indexet liberal demokrati ingår följande mått: jämlikhet inför lagen och individuella friheter, juridiska restriktioner på den verkställande makten och lagstiftningsrelaterade begränsningar på den verkställande makten. I måttet jämlikhet inför lagen och individuella friheter ingår följande indikatorer: rigorös och opartisk administration, transparenta lagar med förutsägbart administration, männens och kvinnornas tillgång till rättvisa, egendomsrätt för kvinnor och män, frihet från tortyr och politiska mord, frihet från tvångsarbete för kvinnor och män, religionsfrihet och frihet för nationell och internationell rörlighet för kvinnor och män. Måttet juridiska restriktioner på den verkställande makten består av följande indikatorer: den verkställande maktens respekt för konstitutionen, överenskommelsen med den dömande makten och högre domstolen, samt högre och lägre domstolarnas självständighet. I lagstiftningsrelaterade begränsningar på den verkställande makten ingår slutligen följande indikatorer: parlamentets utfrågningar av tjänstemännen, den verkställande maktens översyn, parlamentets granskning samt oppositionspartierna i parlamentet. (V-Dem 2018b) En summering av operationaliseringen åskådliggörs i Appendix A.

I måttet liberal demokrati, liksom även i samtliga övriga demokratimått i V-Dem, ingår även måttet valdemokrati ("Electoral democracy index"). Den elektoral demokratiprincipen, eller valdemokratin, utgör kärnan för regeringsansvaret, och är central i samtliga konceptuella beskrivningar i V-Dem. Den elektoral dimensionen utgår ifrån själva valhandlingen, som kännetecknas av val som är fria från fusk, där rösträtten är omfattande och där element av tävling ("contestation") ingår. I en valdemokrati tillåts politiska partier och organisationer i samhället att fungera fritt. De valda representanterna tillåts inte sådana befattningar inom den verkställande makten

som de väljs till. Mellan valen råder yttrandefrihet och oberoende medier tillåts presentera avvikande politiska åsikter. (V-Dem 2018b)

Måttet ”valdemokrati” (”Electoral democracy index”) i V-Dems databas mäter till vilken utsträckning idealet om valdemokrati uppnås till dess fulla mått. Skalan går från 0–1, där värdet 0 avser avsaknad av valdemokrati och värdet 1 uttrycker fullständig valdemokrati. Måttet är sammanslaget av de vägda medeltalen av måtten för mötesfrihet, yttrandefrihet och alternativa informationskällor, valda beslutsfattare, ”rena val”, dvs. bl.a. autonomi och fria val, och andelen av befolkningen som har rösträtt. I måttet yttrandefrihet och alternativa informationskällor ingår följande indikatorer: statens ansträngningar att censurera medierna, trakasserier av journalister, mediernas självcensur och partiskhet, mediernas kritiskhet och perspektiv på press och sändning, diskussionsfrihet för män och kvinnor, samt frihet till akademiskt och kulturellt uttryck. I måttet mötesfrihet ingår indikatorerna: förbud av partier, partispärrar, oppositionspartiernas autonomi, flerpartival, organisationernas in- och utträde, samt organisationernas förtryck. Därtill ingår måttet andelen av befolkningen som har rösträtt som mäter den procentuella andelen. Måttet ”rena val” (”Clean elections index”) består av följande indikatorer: valmyndigheternas autonomi och kapacitet, register över väljare, köp av röster i val, andra avvikelser i röstning, statens pennalism och annan våldsamhet i val, samt fria och rättvisa val. Måttet som mäter valda beslutsfattare består av följande indikatorer: parlament med tvåkammerssystem, valda under- och överhus, dominerande lagstiftande kammare, utnämning av stats- och regeringsledaren i praktiken, parlamentets val av stats- och regeringsledaren i praktiken, stats- och regeringsledarens utnämning och avskedning av ministrar i praktiken, överhusets implicita utseende av regeringsledaren, samt huruvida statsledaren är lika med regeringsledaren. (V-Dem 2018b)

V-Dems index innehåller och mäter således flera olika dimensioner. Valdimensionen är omfattande i måttet ”Liberal Democracy Index” och korrelationen mellan dessa två index är hög. Därmed är risken stor för att måtten i stort sätt mäter samma sak. De övriga måtten i V-Dem; deltagardemokrati, deliberativ demokrati och egalitär demokrati, mäter ensidiga aspekter av demokratin. Således är det motiverat att använda måttet ”Liberal democracy index”, vilket också är lämpligt att använda med tanke på avhandlingens syfte och frågeställning. I följande avsnitt presenterar jag några alternativa demokratimått samt argument för valet av mått.

6.2.2 Alternativa demokratimått

Det finns flera för- och nackdelar med olika demokratiindex. Enligt Kellstedt & Whitten (2013) är det viktigt att i undersökningen av demokratier ta i beaktande att olika länder kan vara demokratiska i varierande grad, dvs. antingen mer eller mindre demokratiska. Detta har jag försökt beakta genom att använda mig av en mera krävande demokratidefinition i form av liberal demokrati. Några exempel på alternativa komparativa demokratimått är t.ex. ACLP-indexet utvecklat av Alvarez, Cheibud, Limougi & Przeworski (1996), Bollen (1990), Hadenius (1992), Polity IV-indexet beskrivet i bl.a. Marshall & Jagers (2001), Freedom House Index (2018) och Vanhanen (2003). Samtliga demokratimått utgår från ett demokratibegrepp (Denk & Silander 2007). Innehållsmässigt skiljer sig dessa mått åt från V-Dems, och dimensionerna som mäts varierar också. Dessa övriga index mäter följande dimensioner i varierande grad: politisk konkurrens, politiskt deltagande och fri- och rättigheter (Denk & Silander 2007). V-Dems mått mäter samtliga dimensioner. Av dessa övriga index lyfter dock endast Hadenius (1992) index upp alla tre dimensioner. I Hadenius index ingår tre dimensioner som mäter val (rösträtt, valda representanter och ”meningsfulla val”) samt tre för politisk frihet (mötes- och uttrycksfrihet och frihet från tvång). ACLP-indexet mäter endast politiskt deltagande, medan Bollens, Freedom House Index och Polity IV-indexet mäter samtliga politisk konkurrens samt fri- och rättigheter. Vanhanens index är unikt i och med att det är det enda av dessa index som mäter politisk konkurrens och politiskt deltagande. (Denk & Silander 2007)

Omfattningen, antalet länder och tidsperioderna som studeras varierar också mellan måtten. V-Dems databas är för tillfället en av de största datamängderna inom samhällsvetenskaperna som omfattar 201 länder med data för tidsperioden 1789–2017 (V-Dem 2018). I Hadenius index ingår 132 länder, och indexet mäter värden endast för år 1988. Bollens index mäter också värden för några enskilda år och antalet länder som ingår är färre. I Freedom House Index ingår 192 länder, dvs. alla erkända suveräna stater från år 1972 till nutid, och indexet uppdateras årligen. Även Vanhanens och Polity IV-indexet omfattar ett stort antal länder från 1800-talet till slutet av 1900-talet. ACLP-indexet omfattar ett mindre antal länder och tidsperioden är kortare. (Denk & Silander 2007, ss. 88-91)

Vilken typ av demokrati som måtten resulterar i varierar också. V-Dems index mäter graden och omfattningen av fem olika demokratimått (V-Dem 2018). Freedom House Index delar in länderna i tre olika typer eller kategorier av länder: fria, delvis fria och icke-fria länder. Av betydelse är även i hur stor utsträckning måtten bygger på objektivitet framom subjektivitet. Objektiva mått är fakta så som t.ex. valdeltagande, medan subjektiva mått omfattar expertutlåtanden. Ungefär hälften av indikatorerna i V-Dems dataunderlag (2018d) innehåller objektiva mått, som är baserade på fakta, och andra hälften är subjektiva mått som baserar sig på expertutlåtanden om politiska förhållanden.

Vidare ger indexen ofta samma resultat beträffande vilka länder som utgör ytterligheterna ickedemokratier och konsoliderade demokratier, men emellertid är variationen stor beträffande vilka länder som befinner sig i ”mellanzonen”. (Denk & Silander 2007)

Kellstedt et al (2013) analyserar validiteten i Polity IV-demokratiindexet genom att se på hur väl det tar länders olika historiska skeenden i beaktande. I dessa ingår bl.a. regler för avkodningen som gällde vid tiden för insamlingen av data, dvs. transparens, klarhet och tydlighet, och mängden information som ingår i rankingen av länderna. Polity IV-måttet lämnar vissa aspekter utanför, så som deltagandaspekten, och trots måttets flera styrkor konstaterar Kellstedt et al att måttet saknar innehållsmässig validitet, eller det som de benämner begreppsvaliditet (”content validity”). (Kellstedt et al 2013) Denk et al (2007) presenterar tre kriterier för val av demokratiindex: begreppsvaliditet, reliabilitet och komparativ validitet, där det viktiga är måttens relevans, jämförbarheten mellan länder och begreppets täckningsgrad. Enligt Esaiasson et al (2017) och Denk & Silander (2007) finns det ytterligare validitetsproblem i komplicerade begrepp så som demokrati, eftersom problemen ökar med avståndet mellan definitionen och indikatorerna. Esaiasson et al (2017) presenterar två strategier för att undkomma problemet; resonemangsvaliditet och empirisk validitet. Resonemangsvaliditet innebär att arbetet är kumulativt, dvs. att operationaliseringen bygger på tidigare forskning. Detta möjliggör jämförelse mellan olika undersökningar. Empirisk validitet omfattar kriterievaliditet och samvariationsvaliditet. (Esaiasson et al 2017) I min avhandling använder jag mig av etablerade teorier om demokrati och jag förlitar mig på V-Dems definitioner, som bygger vidare på Dahls (1999; 2000) demokratiuppfattning. Med tanke på dessa kriterier och jämförelsen mellan de olika demokratiindexen, förefaller V-Dems index vara mest lämplig att använda i denna avhandling. Härnäst presenterar jag mina oberoende variabler, dvs. utbildningsmått, närmare.

6.3.1 Utbildningsmått

Utbildningsmått härstammar från databasen upprättad av Barro & Lee (2013), som ingår i datamängden Quality of Government. Quality of Government är ett institut vid Göteborgs universitet som grundades år 2004 och institutet samlar ihop data från flera olika databaser. (QoG 2017) Den ursprungliga datakällan, Barro & Lee (2013), omfattar 146 länder för tidsperioden 1950–2010.

Dataunderlaget innehåller utbildningsmålet ”uppnådd utbildningsnivå” (”Educational attainment”) över 15- samt 25-år fyllda enligt kön. Utbildningsnivån mäts på sju olika nivåer: ingen formell utbildning, ofullständig grundskola, fullständig grundskola, lägre andra stadiets utbildning, högre andra stadiets utbildning, ofullständig högre utbildning och fullständig högre utbildning. Andelen

skolår i medeltal mäts på alla nivåer; grundutbildning, andra stadiets utbildning och högre utbildning för alla länder samt regioner i världen. (Barro & Lee 2013)

De utbildningsmått som jag använder mig av i denna avhandling är följande:

- Mått på grundutbildningen: *Average Years of Primary Schooling, Female and Male (15+)*
 - Andelen utbildningsår i grundutbildningen i medeltal bland befolkningen som är äldre än 15 år, kvinnor och män.
- Mått på högre utbildningen: *Average Years of Tertiary Schooling, Female and Male (15+)*
 - Andelen utbildningsår inom den högre utbildningen i medeltal bland befolkningen som är äldre än 15 år, kvinnor och män.
- Mått på kvinnornas utbildning: *Average Schooling Years, Female (15+)* - Andelen skolår i medeltal, kvinnor över 15 år

Måtten mäter den uppnådda utbildningsnivån inom grundutbildningen, högre utbildningen och kvinnornas utbildningsnivå. Variationerna i utbildningen på andra stadiet är ofta större mellan länderna, medan motsvarigheterna mellan grundutbildningen och den högre utbildningen är större mellan länderna (IBE-UNESCO). Av dessa orsaker är de valda måtten på utbildningsnivå mest lämpliga att använda. Dessutom är de jämförbara mellan länderna. I jämförelse med de övriga måtten i Barro & Lees dataunderlag, ger dessa mått en inblick i särdragen i länderna, och en indikation på hur fördelningen mellan könen ser ut. Därmed är måtten förenliga med avhandlingens syfte och frågeställning. Härnäst presenterar jag några alternativa operationaliseringar av utbildning.

6.3.2 Alternativa utbildningsmått

Världsbankens "World Development Indicators", UNESCO World Data on Education (IBEUNESCO), International Institute for Applied Systems Analysis – Vienna Institute of Demography (IIASA-VID) och Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME): "Global Educational Attainment" utgör några exempel på alternativa mått på utbildningsnivå. Världsbankens (2016) utbildningsdata i dataunderlaget "World Development Indicators" är begränsade till måtten "School enrollment, primary, private" och "School enrollment, secondary, private", dvs. de mäter andelen som går i grundskola inom den privata sektorn och på andra stadiet som procent av hela nivån. Därtill finns det mått på bruttoskolgången samt avgifter inom utbildningen. Världsbankens data skiljer däremot inte mellan könen på data på andelen som går i skola. Måtten på läskunnighet är

dock ett undantag som särskiljer mellan könen. Dataunderlaget omfattar data för 217 ekonomier för tidsperioden 1960–2017. (Världsbanken 2016)

UNESCO World Data on Education databank innehåller detaljerad information och kvalitativa data om utbildningssystemen och läroplanerna i 163 länder för 2010–2011 och för 161 länder 2006–2007 (IBE-UNESCO 2018). IIASA-VID innehåller rekonstruktioner över populationsdata enligt ålder, kön och utbildningsnivå för 120 länder för tidsperioden 1970–2000. Dataunderlaget innehåller mått på utbildningsnivå på fyra nivåer: ingen utbildning, grund- andra stadiets- och högre utbildning. (IIASA 2014) IHME: Global Educational Attainment 1970–2015 innehåller data för 188 länder.

Dataunderlaget innehåller utbildningsmättet ”Educational attainment” enligt åldersgrupp och kön, men måtten särskiljer inte mellan olika typer av utbildning, så som Barro & Lees (2013) data gör. I jämförelse med de övriga databaserna över utbildningsdata förefaller Barro & Lees (2013) data vara mest lämplig. IIASA-VIDs data innehåller data för färre länder och för en kortare tidsperiod. Världsbankens, UNESCOs och IHMEs data och mått förefaller vara för snäva för avhandlingens syfte. I följande avsnitt presenterar jag kontrollvariablerna i denna studie.

6.4 Kontrollvariablerna

De kontrollvariabler som jag har valt att kontrollera för i denna studie är följande: storlek, kolonialt förflutet och religion. Därtill kommer jag även att kontrollera för BNP per capita som en alternativ förklararing, som jag beskrev närmare i kapitel 4. Dessa faktorer framstår ofta som särskilt betydelsefulla inom den tidigare forskningen, och anses påverka demokratinivån i länderna (se t.ex. Hadenius 1992; Teorell 2010; Anckar 2011). Etnisk fragmentering och diffusionsvariabler är alternativa kontrollvariabler som också kontrollerats för inom den tidigare forskningen (se t.ex. Teorell 2010). Måttens datatillgänglighet och jämförbarhet är dock bättre för de valda kontrollvariablerna storlek, kolonialt förflutet och religion. Därtill begränsar antalet fall som ingår i analysen antalet variabler som kan ingå i analysen. Därmed är det betydelsefullt att kontrollera för de valda kontrollvariablerna i denna avhandling. Härnäst följer en beskrivning och operationalisering av dem.

6.4.1 Storlek

Enligt en uppfattning, som härstammar redan från Antikens Grekland och Aristoteles, är mindre länder mer lämpliga för demokratiskt styre. Detta beror bl.a. på att staten kommer närmare medborgarna i mindre länder, vilket i sin tur ökar deltagandet och känslan av samhörighet. (Anckar & Anckar 1995) Kopplingen mellan storlek och demokrati har således ofta ansetts vara logisk (Hadenius 1992). Politiska debatter, samt möten där människorna träffas och lyssnar på varandra har också varit enklare att arrangera i mindre enheter. Hadenius (1992) understryker också kopplingen mellan länders mindre storlek och demokrati, ett samband som enligt Hadenius ofta uppfattas vara självklar, eftersom större länder uppfattas vara mindre demokratiska. (Hadenius 1992) Dahl & Tufte (1973) har undersökt storleken betydelse för demokratin ur flera olika teoretiska synvinklar, och konstaterar samtidigt både att demokratin är mera gynnsam i mindre geografiska enheter, samt att länders större storlek är gynnsamma för demokratin. Organisationerna och intressegrupperna är flera i större länder, medan närheten och ömsesidiga kommunikationen är mera påtaglig i mindre länder. (Dahl & Tufte 1973) James Madison var dock av annan åsikt angående kopplingen mellan storlek och demokrati. Enligt honom var det till en fördel om landet var större till storleken, eftersom pluralismen således kunde öka. (Hadenius 1992; Anckar 2011) Också Teorells (2010) resultat tyder på att landets storlek inte har samband med nedgångar i demokratinivå. Mindre länder har dock i motsats till större länder erfarit större uppgångar i demokrati. Huruvida landet är en ö eller inte inverkar däremot inte på demokratinivån enligt Teorell. Befolkningstätheten har inte heller någon signifikant effekt. (Teorell 2010) Barro (1999) kom i sin studie fram till liknande resultat, dvs. att storleken inte har betydelse för demokratin.

Enligt Anckar & Anckar (1995) däremot, tenderar länder som är geografiskt mindre och öar att vara mera förenliga med demokrati. Detta kan förklaras med hjälp av att öar ofta är avlägset belägna, vilket kan öka samhörigheten och solidariteten. I sin tur tenderar mindre länder ofta också att vara öar. (Ibid) Därtill tenderar öar ofta att vara forna brittiska kolonier samt protestantiska, vilka är två faktorer som ytterligare tenderar att öka förutsättningarna för demokrati (Hadenius 1992). I länder där befolkningsmängden är mindre, tenderar befolkningen också att få en större röst (Teorell 2010). Trots detta är det på det stora hela få studier i demokrati som undersökt dylika fysiska faktorer. (Anckar & Anckar 1995)

I denna avhandling mäts ländernas storlek uttryckt i landarealen i km². Data härstammar från Världsbankens mått "land area" som ingår i "World Development Indicators" (Världsbanken 2017). En alternativ operationalisering av storlek kunde vara t.ex. befolkningsmängden uttryckt i miljoner invånare, eller befolkningstätheten uttryckt i miljoner invånare per kvadratmeter. T.ex. Internationella

Valutafonden och World Economic Forum har data på befolkningsmängd, och Eurostat data på befolkningsmängd och befolkningstäthet för EU-länderna. Dock är data tillgängligt för ett betydligt färre antal länder än för måttet ”land area”. På grund av datatillgängligheten förefaller därmed måttet landarealen i km² vara mest fördelaktig att använda i denna avhandling.

6.4.2 Kolonialt förflutet

Kolonialmakterna har lämnat olika spår och har haft varierande inverkan på utvecklingen i sina forna kolonier. Vissa hävdar t.o.m. att kolonialismen är orsaken till underutveckling i en del forna kolonier, vilket försvårar demokratiseringen (Teorell 2010). Enligt vissa kritiker var kolonialismen som period ytterst kortvarig för att den skulle ha haft märkbara effekter. T.ex. Teorell (2010) finner inte att kolonialismen skulle ha haft någon betydande inverkan på demokratiseringen under tredje vågen av demokratiseringen. Enligt Huntington (1984, se Anckar 2011) har inte det brittiska styret i sig inverkat på demokratiseringen, utan det har snarare varit längden på den brittiska makten som har inverkat på koloniernas demokratisering. Hadenius (1992) betonar däremot längden på styret, men anser inte det brittiska vara nödvändigt. Andra studier har dock kommit till andra resultat som bekräftar britternas betydelse för demokratin i sina forna kolonier (Benavot & Riddle 1988; Denk & Silander 2007; Anckar 2011).

Av de forna kolonialmakterna koncentrerade sig Belgien, Storbritannien, Nederländerna och Portugal på att främja grundutbildningen i kolonierna för att utbilda blivande yrkesmän. Frankrike satsade däremot på andra stadiets utbildning för att skapa en assimilerad elit i sina kolonier. I Afrika söder om Sahara var skolsystemen i de brittiska kolonierna de mest utvecklade. (Benavot & Riddle 1988) Läskunnigheten var också mera utbredd i de forna brittiska kolonierna i jämförelse med de franska (Hadenius 1992). Forna brittiska kolonier anses också vara mera förenliga med demokrati i jämförelse med de franska, spanska samt övriga kolonier. Detta har att göra med att kolonialmakterna hade olika förhållningssätt till sina kolonier, vilket också har haft olika effekter på demokratin i kolonierna. Britterna understödde bl.a. självständigt styre i kolonierna, och krävde demokratiskt styre innan kolonierna beviljades självständighet. (Hadenius 1992; Denk & Silander 2007; Teorell 2010; Anckar 2011) Därtill uppmuntrades de lokala eliterna till att delta i beslutsfattandet och styrandeprocesserna, samt bekanta sig med parlamentariska och pluralistiska styrelseformer. Britterna byggde också upp den dömande makten samt välfungerande administrativa system i sina kolonier. Detta medverkade också till att självständighetsprocesserna löpte smidigt i de forna brittiska kolonierna. I de franska kolonierna däremot, var det lokala administrativa systemet centraliserat och de lokala maktbefogenheterna mera begränsade, även om den lokala befolkningen också i dessa kolonier fick

bekanta sig med representativt styre. Fransmännen motsatte sig länge att bevilja självständighet till sina kolonier, och utövade förtryck mot flera kolonier efter andra världskriget. Självständighetsprocesserna löpte med andra ord mindre smidigt i de franska kolonierna, som också saknade politiskt och administrativt kunnande när de blev självständiga. (Hadenius 1992)

Således finns det flera argument för att briterernas inflytande på demokratin är signifikant i de forna kolonierna. Därmed förefaller det lämpligt att kontrollera för brittiska koloniers effekt på sambandet mellan utbildning och demokrati. Operationaliseringen av brittisk koloni i denna avhandling följer Anckars (2011) motsvarande operationalisering. I likhet med Anckar har jag för detta ändamål skapat en dummyvariabel där ”brittisk koloni” har värdet 1, medan alla övriga kolonier har värdet 0. Data härstammar från måttet ”colonial origin”, som ingår i Hadenius & Teorells (2007) dataunderlag ”The Authoritarian Regime Dataset”. Dataunderlaget omfattar data över olika typer av auktoritära regimer i världen för tidsperioden 1972–2010. En alternativ operationalisering vore att studera alla regimtyper som ingår i Hadenius och Teorells dataunderlag. Med tanke på antalet variabler förefaller en sådan operationalisering dock inte vara ändamålsenlig i denna avhandling, eftersom antalet variabler skulle bli för många.

6.4.3 Religion

Religion har ibland uppfattats som ett förhinder för demokrati – en uppfattning som historien dock senare ofta har förkastat (Teorell 2010). På det stora hela uppfattas religionen ofta som ett viktigt element för demokratin (Huntington 1991; Lipset 1994). Enligt Anckar (2011) är kristendomen, islam och judendomen i princip inte förenliga med demokrati p.g.a. monoteismen som är inneboende i religionerna. Kristendomen, och särskilt protestantismen, uppfattas dock av dessa ofta vara den mest förenliga med demokrati. Till skillnad från islam försöker kristendomen inte påverka alla aspekter i individernas liv. Det finns dock ingen direkt koppling mellan t.ex. protestantismen och demokratin, utan det är snarare en koppling som många antar att existerar. Reformationen medförde tolerans och religiös frihet, och protestantismen förknippas därmed ofta med ett livskraftigt civilsamhälle och hög läskunnighet. (Anckar 2011) Lane & Ersson (2003, se Demirbolat 2012) framhäver också att protestantismen är förenlig med demokrati, medan islam inte är det. Detta kan enligt Lipset (1994) förklaras med hjälp av individualismen, som är stark inom protestantismen. Kopplingen mellan staten och religionen är starkare i de andra religionerna. (Lipset 1994) Teorell (2010) finner däremot inget stöd för att olika former av kristendomen skulle ha någon effekt på demokratin.

Den s.k. sekulariseringsteorin betonar moderniseringens minskande effekt på religionens status och värde. Sekulariseringen, dvs. separationen mellan den religiösa och politiska sfären, har många likheter med protestantismen i betoningen på moderniseringen. Enligt denna teori leder en hög nivå av sekularisering till demokrati, medan en större betoning på religionen i samhället ger mindre utrymme för demokrati. (Anckar 2011)

Orsakerna till det ofta upplevda negativa sambandet mellan islam och demokrati har uppfattats på olika sätt. Åsikterna går isär om huruvida det är religionen i sig, eller samhällets uppbyggnad som är icke-förenlig med demokratin. (Teorell 2010; Anckar 2011) I Koranen finns ett stycke som betonar att härskaren ska diskutera viktiga angelägenheter med ett råd och konsultera dem, vilket innefattar ett demokratiskt element (Anckar 2011). Islam har vissa likheter med kristendomen och judendomen i att religionen förespråkar vissa värden som är förenliga med social rättvisa, men detta regleras inom islam av strikta sociala, ekonomiska och politiska regler, så som av sharia-lagarna. Inom islam finns inte heller utrymme för ett folkvalt parlament eller statsledning. (Ibid) Enligt Barro (1999) har den muslimska populationens negativa inverkan en signifikant effekt på demokratin. Papaioannou & Siourounis (2008) betonar också att det finns ett negativt signifikant samband mellan islam och möjligheterna till demokratisering i muslimska länder. Uppfattningarna om kvinnornas ställning inom islam går också isär, och kvinnornas underlägsna ställning framhävs ofta vara problematisk och en av orsakerna till att religionen inte är förenlig med demokratin. (Papaioannou et al 2008; Anckar 2011) Enligt Koranen är männen och kvinnorna jämlika, men har olika uppgifter. (Anckar 2011) Teorell (2010) har också granskat kvinnornas underlägsna roll i muslimska länder närmare, bl.a. genom att se på utbildningen och kvinnornas deltagande i beslutsfattandet, och fann att dessa inte hade någon effekt på demokratin. Individuella muslimers åsikter i survey-undersökningar visar på att understödet för demokratin inte är lägre bland muslimer. På det stora hela verkar det som om kulturen har en större inverkan. Den negativa effekten av muslimska befolkningen verkar vara geografiskt koncentrerad till Mellanöstern och Nordafrika. Teorells (2010) resultat pekar i likhet med Barro (1999) på att de länder där den muslimska befolkningen är i majoritet inte påvisar några prodemokratiska tendenser. (Teorell 2010) Papaioannou et al (2008) framhäver också att problemen med demokratin inom islam snarare är geografiskt betingade, och påverkas av tillgången till naturresurser, vilket är fallet särskilt i arabländerna.

Judendomen betonar frihet, jämlikhet och social rättvisa, men enligt Anckar (2011) finns det dock inga garantier för demokrati inom religionen. Alla män är guds avbilder och därmed jämlika, och judarna har en privilegierad ställning inom religionen, som starkt betonar det etniska ursprunget. Det judiska samhällets ledarskap ska väljas på demokratiska grunder och med tiden har flera demokratiska element kommit in i religionen. Vid tiden för bildandet av Israel utvecklade judarna ett politiskt

system som har flera demokratiska element i form av samarbete och maktindelning, dock är situationen i landet i dag ytterst konfliktfylld. I regel uppskattar judarna dock demokrati, men i praktiken är religionen mera anti- snarare än prodemokratisk. (Ibid)

Buddismens förenlighet med demokrati är däremot mera problematisk att analysera. Enligt Anckar (2011) finns det varken många teoretiska argument för eller emot religionens förenlighet med demokrati. I religionens ursprung betonades direkt demokrati och egalitarismen är djupt inrotad i buddismen. Därtill betonar religionen sökandet av konsensus och avsäger sig kastsystemet, samtidigt som var och en är sin egen lyckas smed. Religionen betonar också att alla har skyldigheter, men värnar inte i lika stor grad om de mänskliga rättigheterna. (Ibid)

Hinduismen är å andra sidan starkt förenad med etnicitet och dess status som religion kan anses vara kontroversiell, eftersom religionen inte har någon känd grundare och ingen doktrin eller gudsuppfattning är central inom hinduismen (Anckar 2011). Därmed är mytologin snarare än teologin kärnan inom hinduismen, som i övrigt har vissa likheter med buddismen. I likhet med buddismen säger hinduismen inte mycket om hur samhället bör organiseras. Ärvt autokrati är det enda politiska systemet som nämns inom hinduismen, som betonar en god kung som styrs av etiska principer och som kan bli avsatt. Öppna debatter utgör ett demokratiskt inslag inom hinduismen, som är tudelad med två motsatta sidor vad beträffar demokratin; en prodemokratisk och en som motsätter sig demokrati. Den prodemokratiska sidan inom hinduismen betonar tolerans och i viss mån sekularisering, men dock inte en fullständig separation mellan stat och kyrka. Den motsatta sidan framhäver å andra sidan kastsystemet och karma, och förhållandet till de mänskliga rättigheterna är mera problematisk i jämförelse med buddismen. Anckar (2011) framhäver att buddismen och protestantismen är mera förenliga än oförenliga med demokrati, medan bl.a. hinduismen är varken förenlig eller oförenlig med demokratiska värderingar. Slutligen är judendomen och islam mera oförenliga än förenliga med demokrati. (Ibid)

I den aktuella analysen i denna avhandling kommer datamaterialet från The Association of Religion Data Archives: World Religion Dataset; National Religion Dataset (2013). Måtten mäter andelen av religionens anhängare i världens länder sedan år 1945 med fem års mellanrum t.o.m. år 2010. Andelen uttrycks procentuellt mellan 0–100 %. (ARDA 2013) Följande världsreligioner undersöks i denna avhandling: buddism, hinduism, islam, judendom, kristendom samt icke-religiositet. En alternativ operationalisering av religion kunde vara att studera det officiella sambandet mellan stat och religion, enligt data från Bar-Ilan University. Universitetet har ytterligare data på bl.a. understöd för, restriktioner på och diskriminering av religioner. Därtill kunde det vara möjligt att använda sig av alternativa klassificeringar av religion, och även kontrollera för bl.a. etnoreligioner och kinesiska folkreligioner. Dessa valda fem världsreligioner samt icke-religiositet, är dock ofta förekommande

inom den tidigare forskningen som religioner som inverkar på demokratin på olika sätt (se t.ex. Hadenius 1992; Barro 1999 och Teorell 2010). Därmed förefaller det naturligt att studera dessa religioner. För att studera skillnaderna mellan de olika världsreligionerna förefaller därmed den valda operationaliseringen vara mest fördelaktig, särskilt med tanke på datatillgängligheten och måttens jämförbarhet mellan länderna.

6.4.4 Ekonomi

Så som konstaterades i kapitel 4, kan ekonomiska förklaringar uppfattas som en viktig förklarande faktor som inverkar på sambandet mellan utbildning och demokrati. Den ekonomiska utvecklingen kan tänkas påverka demokratin och utbildningsnivån, eftersom ett rikare land kan tänkas ha större förutsättningar att finansiera den offentliga utbildningen. Den ekonomiska utvecklingen är ofta också större i demokratiska länder. Därmed är det relevant att även kontrollera för om ekonomiska förklaringar inverkar på sambandet mellan utbildning och demokrati. För att göra detta använder jag mig av måttet BNP per capita, som är samtidigt ett ofta använt och kritiserat mått. Fördelar med måttet jämfört med t.ex. ett annat motsvarande mått, Human Development Index, är att data är jämförbara mellan länder och data är tillgängligt för de flesta länder. Måttet BNP per capita (GDP per Capita, Current Prices in US\$) kommer från databasen UN Statistics National Accounts Main Aggregates Database.

6.5 Sammanfattning över variablerna

Beskrivande statistik över samtliga variabler som ingår i studien framgår ur tabell 1. Ur tabellen framgår antal (N), medelvärde, standardavvikelsen, minimivärdet och maximivärdet. Antalet liberala demokratier är 165 och medelvärdet är 0,43 på en skala från 0–1. Medelvärdet för kvinnornas utbildning är 8,13, vilket är ganska lågt, men i linje med vad som förväntas. Det är nästan dubbelt högre än för grundutbildningen, där medelvärdet är 4,82, vilket motsvarar ungefär halva läroplikten i västländerna. För den högre utbildningen är medelvärdet också rätt lågt, 0,43 – vilket kan förväntas. För kontrollvariablernas del ser medelvärden ut i enlighet med förväntningarna; medelvärden för hinduism, buddism, islam och judendom är låga, medan medelvärdet för kristendomen är något högre. Däremot är medelvärdet för icke-religiositet förvånansvärt lågt. För storlek och BNP per capita är medelvärdena i enlighet med förväntningarna. I följande kapitel presenteras studiens resultat och analyser.

Tabell 1. Beskrivande statistik över variablerna

Variabel	N	Medelvärde	Standardavvikelse	Min. värde	Max. värde
Liberal demokrati	165	0,43	0,26	0	1
Kvinnornas utbildning	142	8,13	3,04	1,30	13,23
Grundutbildning	142	4,82	1,35	1,33	8,56
Högre utbildning	142	0,43	0,38	0	1,68
Brittisk koloni	194	0,30	0,46	0	1,00
Hinduism	192	0,02	0,10	0	1
Kristendom	192	0,56	0,37	0	1
Buddism	192	0,04	0,16	0	1
Islam	192	0,24	0,36	0	1
Judendom	192	0	0,05	0	1
Icke-religiositet	192	0,07	0,12	0	1
Storlek	191	676627,96	1853968,04	2	16376870
BNP per capita	193	15488,92	25104,947	136	174636

Data är hämtad från Quality of Government-datamängden (Teorell, Coppedge et al 2017). Variabelnamn i datamängden: Liberal demokrati (*Liberal Democracy Index*, vdem_libdem), kvinnornas utbildning (*Average Schooling Years, Female (15+)*, bl_asy15f), grundutbildning (*Average Years of Primary Schooling, Female and Male (15+)*, bl_asy15mf), högre utbildning (*Average Years of Tertiary Schooling, Female and Male (15+)*, bl_asyt15mf), brittisk koloni (dummyvariabel; *Colonial Origin*, ht_colonial), hinduism (*Hindu: Total (% Adherents)*, arda_higenpct), kristendom (*Christianity: Total (% Adherents)*, arda_chgenpct), buddism (*Buddhism: Total (% Adherents)*, arda_bugenpct), islam (*Islam: Total (% Adherents)*, arda_isgenpct), judendom (*Judaism: Total (% Adherents)*, arda_jdgenpct), icke-religiositet (*Non-religious: Total (% Adherents)*, arda_norelpct), storlek (*Land Area (sq. km)*, wdi_area) och BNP per capita (*GDP per Capita (Current Prices in US\$)*, unna_gdppc).

7 Resultat och analys

I detta kapitel presenterar jag resultaten från den statistiska undersökningen. Inledningsvis presenteras korrelationerna mellan variablerna som ingår i analysen, samt motiveringarna till utförandet av mera sofistikerade analyser. Därefter presenteras spridningsdiagram över de bivariata sambanden i regressionsanalyser mellan liberal demokrati och de oberoende variablerna (figurerna 1–3). Därefter presenterar jag resultaten i de multivariata regressionsanalyserna med kontrollvariabler (tabellerna 3–5). Avslutningsvis presenterar jag avhandlingens slutsatser, som jag går närmare in på i kapitel 8 som konkluderar avhandlingen.

7.1 Korrelationsanalys

Korrelationerna mellan de oberoende variablerna i tabell 2 (som framgår ur Appendix B) är höga och signifikanta på 0,01-nivån. Korrelationen mellan kvinnornas utbildning och grundutbildning är 0,845 och mellan kvinnornas utbildning och högre utbildning 0,739. Korrelationen mellan högre utbildning och grundutbildning är något lägre i jämförelse; korrelationen är 0,468. På grund av att korrelationerna mellan de oberoende variablerna är aningen höga, är det motiverat att utföra enskilda regressionsanalyser med de oberoende variablerna. Således är det lättare att urskilja sambandet mellan liberal demokrati och de oberoende variablerna. Korrelationerna mellan de olika typerna av utbildning och liberal demokrati är ungefär på samma medelnivå. Korrelationerna mellan grundutbildning och liberal demokrati är 0,518, mellan högre utbildning och liberal demokrati 0,511 och mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati 0,576. Mellan de olika typerna av utbildning och BNP per capita är korrelationerna också signifikanta på ungefär samma nivå, kring 0,4–0,5.

Likaså är korrelationen mellan liberal demokrati och BNP per capita 0,585. Korrelationen mellan brittisk koloni och liberal demokrati är -0,204. Korrelationerna mellan islam och liberal demokrati är -0,448, mellan kristendom och liberal demokrati 0,416, och mellan icke-religiositet och liberal demokrati 0,365. Korrelationerna mellan hinduism, buddism samt liberal demokrati är däremot inte signifikanta. Korrelationsanalyserna motiverar till ytterligare och mera sofistikerade analyser i form av multivariata regressionsanalyser, som jag kommer till efter att jag har presenterat resultaten i de bivariata regressionsanalyserna i följande stycke.

7.2 Bivariat regressionsanalys

Figureorna 1–3 illustrerar bivariata regressionsanalyser i form av spridningsdiagram mellan de oberoende variablerna grundutbildning, kvinnornas utbildning och den högre utbildningen, och den beroende variabeln liberal demokrati. Resultaten visar på att sambanden mellan samtliga oberoende variabler och liberal demokrati är positiva och uppåtlutande. Detta betyder att en ökning i utbildningsnivå för samtliga typer av utbildning gör att nivån av liberal demokrati ökar.

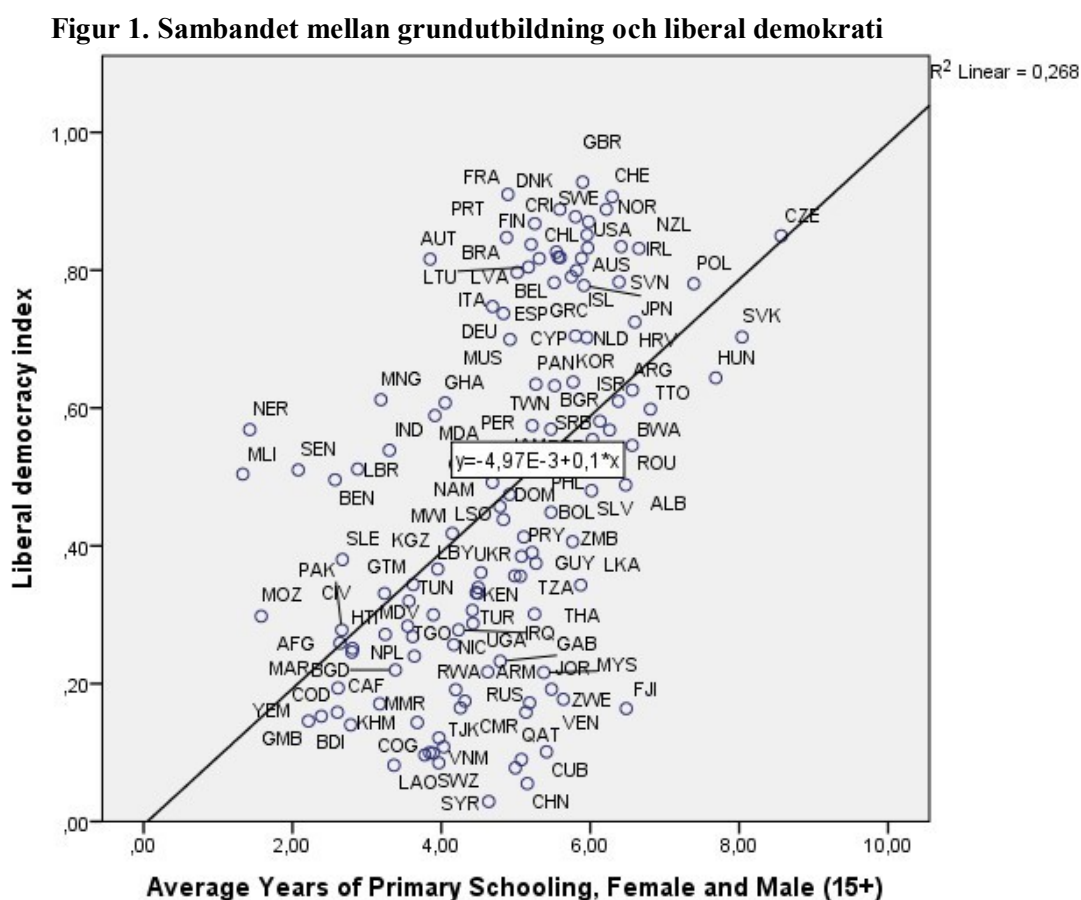
I figur 1 är länderna koncentrerade mera i mitten och fördelningen går med ungefär lika många länder på bägge sidorna om regressionslinjen. Bl.a. Kina, Kuba och Syrien sticker ut som länder där nivån av liberal demokrati är låg men där grundutbildningen är framträdande och högre än i flera andra länder. Spridningen är förvånansvärt liten mellan länderna horisontalt, dvs. med avseende på nivån av grundutbildning, medan spridningen är större lodrätt, dvs. med avseende på nivån av liberal demokrati. Tjeckien, Slovakien, Polen och Ungern är länder där både nivån av liberal demokrati och grundutbildningen är hög. Något förvånansvärt är att nivån av grundutbildningen är högre i dessa länder än i t.ex. de nordiska länderna. I Jemen och Gambia är respektive nivåer låga, medan graden av graden av grundutbildning är lägst i Mali och Niger, medan nivån av liberal demokrati ligger på över 0,5 i dessa länder. Bland de länder där nivån av liberal demokrati är högst befinner sig bl.a. Storbritannien, Frankrike, Danmark, Sverige och Schweiz, medan demokratinivån är lägst i bl.a. Syrien, Kina och Swaziland.

I figur 2, som visar det bivariata sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati, är spridningen större och länderna fördelar sig i högre grad längs regressionslinjen. Denna fördelning är ganska långt enligt förväntningarna. Märkbart är dock bl.a. Rysslands och Kazakstans placering långt nere i högra kanten, dvs. nivån av liberal demokrati är låg medan graden av kvinnornas utbildning är hög. I bl.a. USA, Schweiz, Slovakien, Storbritannien, Tjeckien och Estland är respektive nivåer höga. I bl.a. Niger, Mozambique, Centralafrikanska republiken och Jemen är graden av kvinnornas utbildning låg, medan demokratinivån är högre i Niger och Mozambique. Irans, Saudiarabiens och Quatars höga nivåer av kvinnornas utbildning, som är ungefär på samma nivå som i Finland och Danmark, är däremot något överraskande.

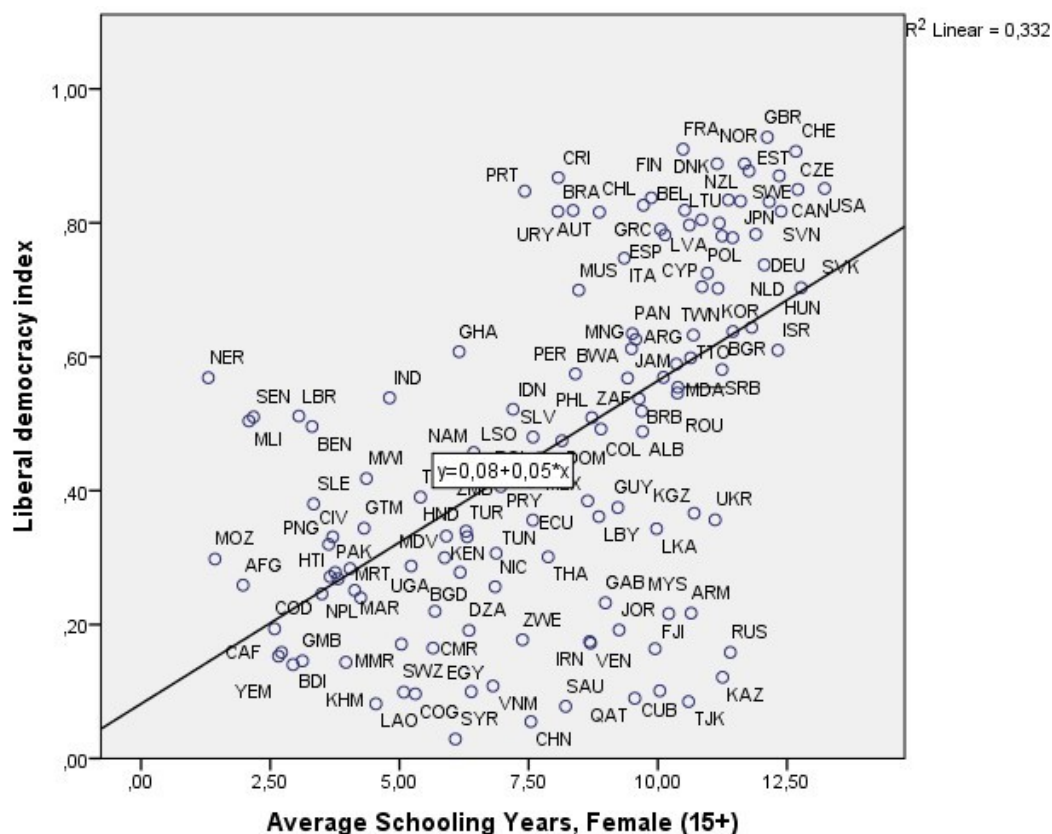
I figur 3 ser länderna ut att vara mera koncentrerade mot det vänstra hörnet, dvs. det är få länder där det genomsnittliga medelvärdet inom den högre utbildningen är hög. Spridningen mellan länderna är inte särskilt stor, vilket är något förvånande. Några länder befinner sig mera på den högra kanten, och i dessa länder är den högre utbildningen är särskilt framträdande, så som i USA, Sydkorea, Ukraina och Ryssland. Tjekien sticker ut som ett land där både nivån på liberal demokrati och högre

utbildningen är hög. Ryssland ligger däremot på den andra ytterligheten, där är nivån på liberal demokrati är låg och nivån på högre utbildning hög. I bl.a. Gambia, Kongo, Kina, Syrien och Swaziland är både nivån av liberal demokrati och högre utbildning låg. I Kuba, Qatar, Armenien, Kazakstan och Iran är nivån av liberal demokrati låg och nivån av högre utbildning är något högre.

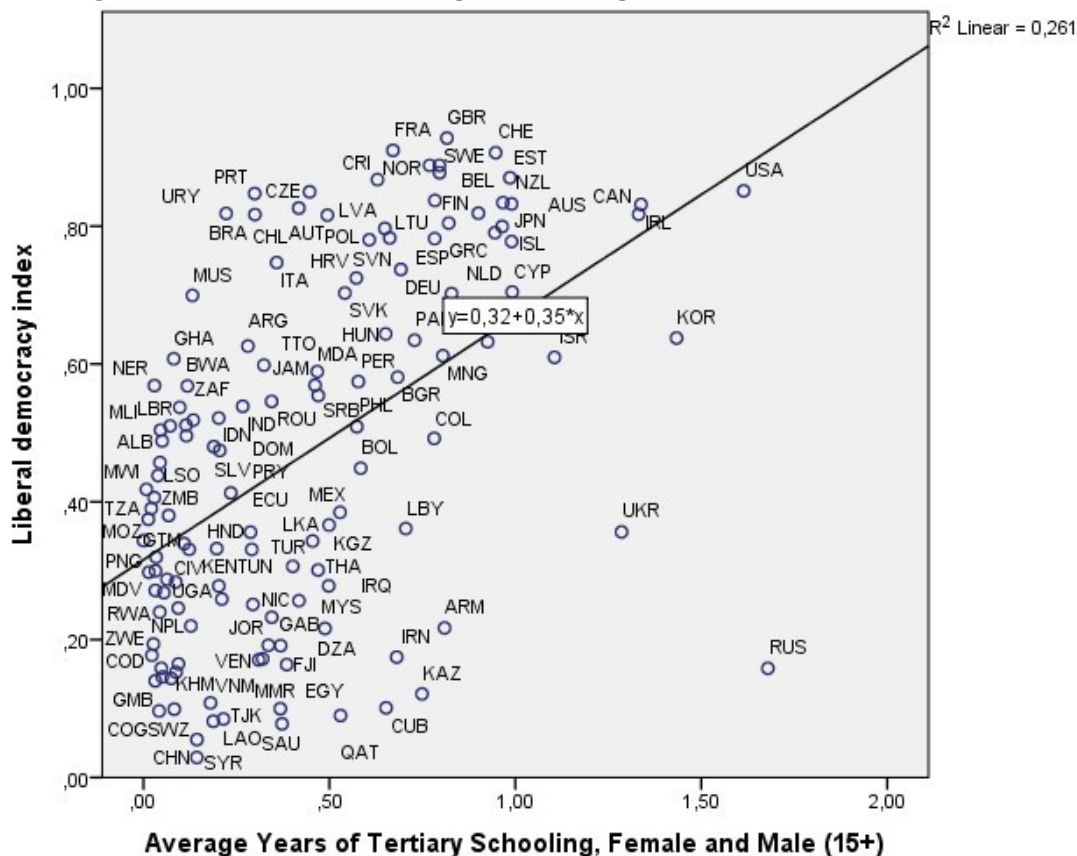
Antalet länder som ingår i analyserna är 132. Förklaringskraften (justerat R^2) förefaller vara förhållandevis låga i analyserna; determinationskoefficienten för grundutbildningen är 26 % och för högre utbildningen och kvinnornas utbildning 32 %. Andelen av variationen i nivån på liberal demokrati som kan förklaras av variationerna i de oberoende variablerna är med andra ord förhållandevis låg. Detta kan tyda på att även andra faktorer spelar in på sambandet. De oberoende variablerna förklarar således inte ensamt sambandet mellan utbildning och demokrati. Därmed är det relevant att se hur förhållandet ser ut i kontrollen för kontrollvariablerna. För att kontrollera för om de bivariata sambanden håller även i kontrollen för kontrollvariabler har jag utfört multipla regressionsanalyser, vars resultat jag presenterar i följande stycke. De bivariata sambanden framgår också tydligare i de första modellerna i de multivariata regressionsanalyserna som framgår ur tabellerna 3–5 i följande stycke.



Figur 2. Sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati



Figur 3. Sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati



7.3 Multipel regressionsanalys

Tabell 3. Resultat av bivariata och multipla regressionsanalysen med kontrollvariabler. Beroende variabel: liberal demokrati, oberoende variabel: kvinnornas utbildning. Ostandardiserade b-koefficienter; standardfel inom parenteser.

Kvinnornas utbildning	0,048*** (0,006)	0,010 (0,008)
Brittisk koloni		-0,035 (0,040)
Hinduism (%)		0,429 (0,234)
Buddism (%)		0,268 (0,234)
Kristendom (%)		0,494* (0,209)
Islam (%)		0,296 (0,200)
Judendom (%)		0,434 (0,330)
Icke-religiositet (%)		0,856** (0,273)
Storlek		-1,241E-8 (0,000)
BNP per capita		4,542E-6*** (0,000)
Intercept	0,082 (0,052)	-0,095 (0,184)
R ² (justerat)	0,324	0,517
N	132	132

*** = $p < 0,001$ ** = $p < 0,01$ * = $p < 0,05$. Källa: Quality of Government-datamängden (Teorell, Coppedge et al 2017).

Tabell 4. Resultat av bivariata och multipla regressionsanalysen med kontrollvariabler. Beroende variabel: liberal demokrati. Oberoende variabel: högre utbildning. Ostandardiserade b-koefficienter; standardfel inom parenteser.

Högre utbildning	0,354*** (0,052)	0,099 (0,065)
Brittisk koloni		-0,020 (0,040)
Hinduism (%)		0,418 (0,233)
Buddism (%)		0,234 (0,237)
Kristendom (%)		0,480* (0,208)
Islam (%)		0,271 (0,202)
Judendom (%)		0,394 (0,332)
Icke-religiositet (%)		0,868*** (0,260)
Storlek		-1,604E-8* (0,000)
BNP per capita		4,342E-6*** (0,000)
Intercept	-0,316*** (0,030)	-0,042 (0,189)
R ² (justerat)	0,253	0,519
N	132	132

*** = p< 0,001 ** = p< 0,01 * = p< 0,05. Källa: Quality of Government-datamängden (Teorell, Coppedge et al 2017).

Tabell 5. Resultat av bivariata och multipla regressionsanalysen med kontrollvariabler. Beroende variabel: liberal demokrati, oberoende variabel: grundutbildning. Ostandardiserade b-koefficienter; standardfel inom parenteser.

Grundutbildning	0,099*** (0,014)	0,021 (0,016)
Brittisk koloni		-0,041 (0,041)
Hinduism (%)		0,452 (0,230)
Buddism (%)		0,293 (0,228)
Kristendom (%)		0,509* (0,204)
Islam (%)		0,322 (0,195)
Judendom (%)		0,454 (0,324)
Icke-religiositet (%)		0,886*** (0,260)
Storlek		-1,161E-8 (0,000)
BNP per capita		4,782E-6*** (0,000)
Intercept	-0,004 (0,071)	-0,004 (0,071)
R ² (justerat)	0,261	0,517
N	132	132

*** = p< 0,001 ** = p< 0,01 * = p< 0,05. Källa: Quality of Government-datamängden (Teorell, Coppedge et al 2017).

Tabellerna 3-5 åskådliggör de bivariata och multipla sambanden i regressionsanalyser med kontrollvariablerna; brittisk koloni, hinduism, buddism, kristendom, islam, judendom, ickereligositet, storlek och BNP per capita. Resultaten i de bivariata analyserna visar på att sambanden mellan de olika typerna av utbildning och liberal demokrati är positiva och starkt signifikanta på högsta signifikansnivån, dvs. 0,001-nivån. En ökning i nivån på högre utbildning har den största positiva effekten på nivån av liberal demokrati. En ökning i kvinnornas utbildningsnivå har däremot den minsta effekten, men även den har en positiv effekt på nivån av liberal demokrati. Konstanterna eller intercepten, dvs. de förväntade effekterna på liberal demokrati när värdet för de oberoende variablerna är 0, är negativa för grundutbildningen och högre utbildningen, medan konstanten för kvinnornas utbildning är positiv och signifikant. För grundutbildningen är konstanten ickesignifikant. Detta betyder att intercepten för grundutbildningen och kvinnornas utbildning inte avviker signifikant från 0.

Tabell 3 åskådliggör sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati i en multipel regressionsanalys som inkluderar alla kontrollvariabler. Koefficienten för kvinnornas utbildning är positiv också i den multipla analysen. Detta innebär att den förväntade utvecklingen i graden av liberal demokrati är positiv, dvs. ökar, om kvinnornas utbildningsnivå ökar. Sambandet är dock inte statistiskt signifikant, och den förväntade effekten på ökningen i graden av liberal demokrati är inte särskilt stor. Effekten är störst i det bivariata sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati. Effekten minskar med varje kontrollvariabel som tillförs i analysen, och minst, samt ickesignifikant, är sambandet i kontrollen för samtliga kontrollvariabler och BNP per capita. Med andra ord, när BNP per capita förs in i analysen visar resultaten på att kvinnornas utbildning inte längre påverkar nivån av liberal demokrati. Sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati är statistiskt signifikant på 0,001-nivån i de multipla regressionsanalyserna innan BNP per capita införs i analysen. Effekten av BNP per capita är positivt och signifikant på 0,001-nivån. Betydelsen av kristendom är positiv och signifikant på 0,05-nivån, medan icke-religiositet är positivt signifikant på 0,01-nivån. Betydelsen av brittisk koloni, buddism, hinduism, islam, judendom och storlek är däremot inte statistiskt signifikanta.

Koefficienterna för intercepten i tabell 3 är icke-signifikanta, dvs. de avviker inte signifikant från 0. Koefficienterna tyder även på att de oberoende variablernas effekter på liberal demokrati är positiv och ökar i den bivariata modellen, medan effekten är den motsatta, dvs. negativ, i den multipla modellen. Förklaringsgraden, R^2 , ökar med varje kontrollvariabel som tillförs i analysen. Förklaringsgraden är lägst i det bivariata sambandet och högst i kontrollen för samtliga kontrollvariabler och BNP per capita, för vilken förklaringsgraden är 52 %.

I tabell 4 åskådliggörs sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati. Koefficienterna för högre utbildningen är positiva, dvs. ökning i nivån på högre utbildning innebär även förväntade ökringar i nivån på liberal demokrati. Effekten är större än för kvinnornas utbildning, men minskar för varje kontrollvariabel som förs in i analysen. Detta innebär också att effekten är minst i den multipla regressionsanalysen, och att sambandet mellan utbildning och demokrati inte är statistiskt signifikant. Trenden är med andra ord densamma som för kvinnornas utbildning. Sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati är signifikant på 0,001-nivån i kontrollen för kontrollvariablerna i alla andra regressionsmodeller. Betydelsen av kristendom och storlek är signifikanta på 0,05-nivån, medan betydelsen av icke-religiositet och BNP per capita är positiva och signifikanta på 0,001-nivån. Betydelsen av storlek är dock negativ. Betydelsen av brittisk koloni, buddism, hinduism, islam och judendom är däremot inte signifikanta. Koefficienterna för intercepten i tabell 4 är negativa i alla modeller. Endast interceptet för det bivariata sambandet är statistiskt signifikant. Förklaringsgraden för sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati ökar även med varje kontrollvariabel som tillförs i analysen. Justerat R^2 är högst i den multipla analysen, där den också är 52 %.

Sambandet mellan grundutbildningen och liberal demokrati presenteras slutligen i tabell 5. Koefficienterna för grundutbildningen visar också på att en ökning i nivån av grundutbildningen innebär en förväntad ökning i nivån av liberal demokrati. Mönstret är lika som i de två övriga oberoende variablerna, dvs. effekten är störst i det bivariata sambandet och minskar successivt i takt med att kontrollvariablerna tillförs i analysen. Effekten är icke-signifikant i kontrollen för samtliga kontrollvariabler och BNP per capita. Sambandet mellan grundutbildning och liberal demokrati är signifikant innan BNP per capita förs in i analysen. Betydelsen av brittisk koloni är signifikant på 0,01-nivån. Betydelsen av hinduism och islam är båda signifikanta på 0,05-nivån. Effekten av kristendom är signifikant på 0,01-nivån, medan effekterna av icke-religiositet och BNP per capita är signifikanta på 0,001-nivån. Betydelsen av brittisk koloni, buddism, hinduism, islam, judendom och storlek är däremot inte signifikanta. Koefficienterna för intercepten i tabell 5 är negativa och icke-signifikanta. Förklaringsgraden är även här högst i den multipla analysen, där den är 52 %.

Resultaten i de multivariata regressionsanalyserna tyder alltså på att det finns ett positivt men icke-statistiskt signifikant samband mellan utbildning och demokrati i kontrollen för kontrollvariablerna och BNP per capita. I följande stycke summeras resultaten, samt deras innebörd för avhandlingens frågeställningar och slutsatser.

7.4 Sammanfattning över resultaten

Utgående från resultaten i de statistiska analyserna kan man konstatera att det inte finns ett statistiskt signifikant samband mellan utbildningsnivå och graden av liberal demokrati under kontroll för samtliga kontrollvariabler och ekonomi som alternativ förklaring. Svaret på min forskningsfråga, dvs. om utbildningsnivån har haft en inverkan på graden av demokrati i världens länder, är därmed nekande. Resultaten bekräftar således inte mina hypoteser, som löd enligt följande:

H1: Sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati är positivt; ju högre utbildningsnivån är, desto högre är graden av liberal demokrati. Effekten är större för den högre utbildningen än för de två andra typerna av utbildning.

H2: Sambandet mellan kvinnornas utbildning och liberal demokrati är positivt; en högre utbildningsnivå innebär en högre grad av liberal demokrati. Effekten är något lägre än för den högre utbildningen.

H3: Sambandet mellan grundutbildning och liberal demokrati är positivt; en högre utbildningsnivå innebär en högre grad av liberal demokrati. Effekten är något lägre än för den högre utbildningen.

Resultaten tyder också på att den förväntade utvecklingen i graden av liberal demokrati är positiv, dvs. ökar, om nivåerna för samtliga typer av utbildning ökar. Detta kan alltså innebära att graden av demokratin på sikt ökar när utbildningsnivån ökar, men denna effekt är dock inte statistiskt signifikant. Under kontroll för ekonomin mätt som BNP per capita samt kontrollvariablerna, har utbildningen alltså en positiv effekt på den liberala demokratin. Detta bekräftar att ekonomin kan fungera som en förklarande faktor som påverkar sambandet mellan utbildning och demokrati. Denna effekt är dock minst med avseende på grundutbildningen, och störst för den högre utbildningen. Ickereligositet och kristendom framstår som signifikanta faktorer i regressionsanalyserna. Effekten av storlek är signifikant på lägsta signifikansnivån, dvs. på 0,05-nivån endast för den högre utbildningen. De bivariata sambanden visar ytterligare på att det på landnivå finns skillnader med avseende på sambandet mellan de olika utbildningstyperna och graden av liberal demokrati.

I analysen ingår 132 länder, vilket är över hälften av världens självständiga stater, och förklaringskrafterna i analyserna ligger på kring 50 %. Detta tyder på att förklaringskraften av dessa analyser kan anses vara medelhöga, vilket kan anses vara lagom för dylika undersökningar. Andelen av variationen som kan förklaras med hjälp av variationerna i variablerna är med andra ord ungefär hälften. Förklaringskraften ökar också i samtliga regressionsmodeller när kontrollvariablerna förs in, vilket det ofta tenderar att göra. Detta tyder i sin tur också på att även andra faktorer än de faktorer

som är kontrollerade för i denna studie förklarar ca 50 % av variationen i sambandet mellan utbildning och demokrati.

I följande kapitel sammanfattas avhandlingen och resultaten. Jag går även närmare in på slutsaterna och studiens möjliga begränsningar.

8 Sammanfattande diskussion

Genom tiderna har olika uppfattningar om utbildningens primära syfte existerat. Det finns stora skillnader i olika skolsystem, och utbildningen har en stor betydelse såväl för den enskilda individen som för medborgaren i samhället. Därtill har utbildningen även en betydelse för demokratin, för vilken utbildningen skapar grundförutsättningarna för (Demirbolat 2012). I denna pro graduavhandling har jag strävat efter att studera sambandet mellan utbildningsnivå och graden av liberal demokrati i 132 länder mellan åren 1970–2010. Modernisering och utveckling utgör några av ständigt återkommande målsättningar för det internationella samfundet. FN:s Agenda 30 utgör ett modernt exempel på krav och förväntningar på graden av utveckling som ställs på utvecklingsländerna. I inledningen ställdes frågan om en högre utbildningsnivå i ett land kan främja demokratisering, samt vad som kan förklara regionala skillnader och ojämlikheter i utbildningsnivå? Syftet med denna pro gradu-avhandling har varit att studera detta genom att svara på forskningsfrågan: *Har utbildningsnivån haft en inverkan på graden av demokrati i världens länder?* Som mått på utbildningsnivå studerades grundutbildningen, högre utbildningen och kvinnornas utbildning, och måttet liberal demokrati utgjorde den beroende variabeln.

Den tidigare forskningen om sambandet mellan utbildning och demokrati har kommit fram till varierande resultat. En genomgång av den tidigare forskningen visar på att det finns behov av att studera sambandet närmare med hjälp av ett annat mått på demokrati och genom att se på olika typer av utbildning. Därtill har genomgången också visat på relevansen av att även kontrollera för andra faktorer. Glaeser et al (2007) undersökning visar på att sambandet mellan utbildning, demokrati och politisk deltagande är starkt, samt att det finns ett kausalt samband mellan utbildning och demokrati. Graden av demokrati har däremot enligt Glaeser et al undersökning inte betydelse för utbildningen. Barro (1999), Papaioannou et al (2008) och Lutz et al (2010) finner också att det finns ett samband mellan utbildning och demokrati. Dock fann Barro (1999) inget signifikant samband mellan demokrati och skolgången på andra stadiet och på den högre utbildningsnivån. Glaeser et al (2004) resultat tyder på att utbildningsnivån är en stark determinant för den ekonomiska tillväxten. Acemoglu et al studie (2005) visar däremot på att det inte finns en koppling mellan utbildning och demokrati, och de finner inget understöd för moderniseringsteorin. Enligt Teorell (2010) ser sambandet mellan utbildning och demokrati inte ut så som bl.a. Lipset (1959) hävdade.

Moderniseringen och en högre utbildningsnivå hjälper snarare länder ifrån att glida tillbaka till ickedemokrati än att främja demokratiska transitioner (Teorell 2010). Gallegos (2010) studie visar

ytterligare på att sambandet mellan demokrati och utbildning är det motsatta, dvs. att graden av demokrati påverkar utbildningsnivån snarare än tvärtom. Sambandets riktning inom forskningen om utbildning och demokrati varierar således något. Bl.a. Cooray (2012) har studerat jämlikheten i utbildning och demokrati, och kommit fram till att effekten är positiv bara i vissa länder.

Resultaten i denna avhandling tyder på att det inte finns ett statistiskt signifikant samband mellan de olika typerna av utbildning och liberal demokrati. Som förväntat förklarar dock ekonomin mätt som BNP per capita sambandet mellan utbildning och demokrati. Sambandet mellan utbildning och demokrati ser alltså inte ut att hålla under kontrollen för ekonomi och kontrollvariablerna. Detta resultat är delvis i enlighet med Duverger (1972), som underströk ekonomins och industrialiseringens betydelse för demokratin. Ekonomisk utveckling och tillväxt tenderar att höra ihop med övrig samhälls- utveckling och utbildningsnivå. Lipsets (1959) moderniseringsteori får således också delvis understöd i denna avhandling. I denna avhandling visade det sig dock att moderniseringsteorin inte förklarar hela sambandet mellan utbildning och demokrati, utan även de ekonomiska alternativa förklaringarna ser ut att ha en betydelse. Enligt moderniseringsteorin finns det ett logiskt samband mellan utbildning och demokrati, där utbildningen är en av flera möjliga faktorer som främjar demokratiseringen (Lipset 1959). Konstateranden, som att utbildade människor blir effektiva arbetstagare och främjar demokratin, går att finna i litteraturen (se t.ex. Dahl 2000). Alternativa teorier betonar ekonomins och institutionernas betydelse, erfarenheterna av kolonialismen samt historiska arv. Enligt Teorell (2010) existerar inte ett sådant samband mellan utbildning och demokrati som ”moderniseringssyndromet” avser. Postkolonialismen uttrycker också kritik mot moderniseringsteorins syn på utvecklingen i ”tredje världen”, som anses vara beroende av utvecklingen i västvärlden (Eriksson et al 1999; Jönsson et al 2011). I den globala ekonomin är länderna alltmera beroende av varandra, vilket i sin tur kan påverka att utbildningsnivån blivit högre i takt med industrialiseringen och betoningen på humankapitalet. Samtidigt som den ekonomiska tillväxten ökar, ökar också efterfrågan på yrkesutbildning och kunnig arbetskraft. Detta kunde möjligtvis förklara resultaten i denna avhandling.

Icke-religiositet och kristendom framstod också som signifikanta faktorer i de multipla regressionsanalyserna i denna avhandling. Betydelsen av icke-religiositet kunde förklaras med hjälp av sekulariseringens positiva samband med modernisering och graden av demokrati (se t.ex. Anckar 2011). Även kristendomens förutspådda förenlighet med demokrati har lyfts fram i tidigare studier (Lipset 1994; Lane & Ersson 2003, se Demirbolat 2012). Storleken ser också ut att ha en effekt, om än svag, på sambandet mellan högre utbildning och liberal demokrati. Detta betyder att en ökning i nivån av högre utbildning innebär att nivån av liberal demokrati sjunker i större länder, vilket är i

enlighet med flera teorier om storlek och demokrati (se t.ex. Anckar & Anckar 1995). Kolonialt förflutet i form av brittisk koloni, samt hinduism, buddism, islam och judendom har i denna avhandling däremot inte några signifikanta effekter på sambandet mellan utbildning och demokrati.

Resultaten i denna avhandling tyder också på att korrelationen mellan utbildning och demokrati är hög, och att det finns ett bivariat samband mellan utbildning och demokrati. Resultaten i denna avhandling visar också på att det finns olika mönster i olika typer av utbildning och hur länderna fördelar sig med avseende på utbildnings- och demokratinivå. Det intressanta i de bivariata regressionsanalyserna är därmed variationen på landnivå och skillnaderna i typerna av utbildning, som är märkbar mellan länderna. Skillnaderna i typerna av utbildning framgår ur spridningsdiagrammen i de bivariata analyserna. Dessa motiverade till att gå vidare med att studera de olika typerna av utbildning och deras inverkan på den liberala demokratin. Den högre utbildningens effekt på nivån av liberal demokrati är också här intressant, eftersom spridningen mellan länderna är större och avviker från de två andra typerna av utbildning. Den högre utbildningen visade sig också ha den största effekten på graden av liberal demokrati; den förväntade ökningen i graden av liberal demokrati var större än för de andra typerna av utbildning. Detta var i enlighet med mitt antagnade om att en högre utbildningsnivå, och särskilt universitetsutbildningen, kräver mera avancerade former av demokrati. Enligt resultaten i denna avhandling kunde man därmed förvänta sig att särskilt satsningar på den högre utbildningen kunde ha positiva effekter på ökningen i nivån av liberal demokrati. Detta kunde vara en följd av både moderniseringen och en högre ekonomisk tillväxt i landet, som möjliggör satsningar på utbildningen.

Satsningar på utbildning kan vidare också tänkas vara mera gynnsamma för demokratin i kristna eller sekulariserade länder. På individnivå kan dessutom den politiska aktiviteten förväntas vara högre för personer som har en högre utbildningsnivå (Almond & Verba 1963). Det politiska beteendet inverkar i sin tur på demokratin. En ökning i kvinnornas utbildningsnivå, samt en utvidgad rösträtt för kvinnor har också positiva effekter på demokratins fortsatta utveckling. Övriga medborgerliga aspekter, så som tillgång till information och kännedom om politikens struktur, har också kopplingar till en högre utbildningsnivå, som i sin tur har positiva effekter på demokratin. (Ibid) I denna avhandling har jag studerat sambandet på makronivå, men det skulle också vara intressant att studera frågeställningen på mikronivå, för att reda ut vilka faktorer som påverkar sambandet på lägre nivå, och hur lokala kulturer och policyer påverkar utbildningen på alla nivåer.

En möjlig förklaring till att resultaten i denna avhandling avviker från resultaten i tidigare studier, kunde vara att utgångspunkten i denna avhandling har varit att analysera graden av liberal demokrati i länderna. I tidigare studier har mera extensiva mått använts, så som valdemokrati och Polity IV och

Freedom House Index, i vilka valdemokratin ofta är utgångspunkten. V-Dems mått bygger till stora delar på expertutlåtanden, vilket också kan vara en möjlig förklaring till att mina resultat avviker från andra studier. Därtill kan även operationaliseringarna av de oberoende variablerna och kontrollvariablerna påverka utfallet. Utbildningsdatabasen uppgjord av Barro & Lee (2013) innehåller flera olika mått på utbildning som har använts i varierande grad inom den tidigare forskningen, vilket också kan leda till att resultaten varierar. Det finns också en risk för att måtten på utbildning mäter i stort sett samma sak, eftersom korrelationerna mellan dem är något högre (se Appendix B). Målsättningen i denna avhandling har dock varit att välja så pass distinkta och jämförbara mått som möjligt. De tidigare studierna har inte heller uppmärksammat att olika typer av utbildning kunde ha olika förutsättningar för regimtypen, och särskilt för nivån av liberal demokrati. Därtill har kontrollvariablerna och ekonomi mätt som BNP per capita undersökts i varierande konstellationer och omfattning inom den tidigare forskningen.

Uppläggen på forskningsfrågan och hypoteserna i denna avhandling kan också vara möjliga förklarande faktorer. Frågeställningarna kan således vinkla resultaten; det kan också vara möjligt att sambandet går andra vägen, dvs. att demokratin påverkar utbildningsnivån (Gallego 2010). På grund av begränsat utrymme och antalet fall som ingår i analysen har andra faktorer, så som t.ex. etnisk fragmentering och diffusionsvariabler, som möjligen kunde påverka sambandet, inte beaktats i denna avhandling. Ytterligare ekonomiska aspekter har t.ex. inte heller fått utrymme i denna avhandling. Det finns dock goda skäl till valet av kontrollvariablerna religion, brittisk koloni, storlek och ekonomi i form av BNP per capita, som också argumenterats för inom tidigare forskning (se t.ex. Hadenius 1992; Teorell 2010 och Anckar 2011). Därtill har jag inte analyserat tidseffekterna i denna avhandling, så som t.ex. Acemoglu et al (2005) har gjort. De har kommit till samma resultat som jag, som dock avviker från flera andra studier på området, dvs. att det inte finns ett signifikant samband mellan utbildning och demokrati. Antalet fall och variabler påverkar likaså förklaringsgraden, som kan tolkas vara medelhög i denna studie, och förklarar ca hälften av variationen i variablerna. Med andra mått på utbildning kunde antalet fall eventuellt ha varit högre.

Sammantaget tyder resultaten i denna avhandling på att det finns en korrelation mellan utbildning och liberal demokrati, men att detta samband inte håller statistiskt i mera sofistikerade analyser. Följaktligen skulle det vara intressant att jämföra huruvida det snarare är ekonomisk tillväxt eller utbildning som bäst förklarar demokratiseringen i världens länder, samt att analysera ekonomins effekter noggrannare. Detta kunde möjligen öppna upp till nya intressanta studier om sambandet mellan utbildning och demokrati. I likhet med Gallego (2010), skulle det också vara intressant att ytterligare analysera effekterna av externa globala faktorer, och deras inverkan på de olika typerna av

utbildning. Detta eftersom globala trender har påverkat både utvecklingen av den moderna demokratin och utbildningssystemen. Därtill skulle det vara intressant att ytterligare fördjupa analyserna om den högre utbildningens effekter på demokratin.

Referenser

Acemoglu, Daron; Johnson, Simon; Robinson, James A. & Yared, Pierre (2005) "From Education to Democracy?" *American Economic Review*, Vol. 95, ss. 44-49

Almond, Gabriel A. & Verba, Sidney (1963) *The Civic Culture – Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press

Alvarez, Michael; Cheibud, José Antonio; Limougi, Fernando & Przeworski, Adam (1996) "Classifying political regimes", *Studies in Comparative International Development*, Vol. 31, Nr. 2

Ankar, Dag & Ankar, Carsten (1995) "Size, Insularity and Democracy", *Scandinavian Political Studies*, Vol. 18, ss. 211-229

Ankar, Carsten (2011) *Religion and Democracy: A Worldwide Comparison*, Routledge

ARDA, The Association of Religion Data Archives. *World Religion Dataset: National Religion Dataset*. (Maoz & Henderson 2013). <http://www.thearda.com/Archive/CrossNational.asp> (Besökt 30.12.2018)

Barro, Robert J. (1999) "Determinants of Democracy", *Journal of Political Economy*, Vol. 107, ss. 158-183

Barro, Robert J. & Lee, Jong-Wha (2013). "A new data set of educational attainment in the world, 1950–2010", *Journal of development economics*, Vol. 104, ss. 184–198

Benavot, Aaron & Riddle, Phyllis (1988) "The Expansion of Primary Education: 1870–1940: Trends and Issues" *Sociology of Education*, Vol. 61, Nr. 3, ss. 191–210

Bollen, Kenneth A. (1990) "Political Democracy: Conceptual and Measurement Traps", *Studies in Comparative International Development*, Vol. 25, Nr. 1, ss. 7-24

Brito Vieira, Mónica & Runciman, David (2008) *Representation*. Polity

Clemens, Michael A. (2004) "The Long Walk to School: International Education Goals in Historical Perspective", *Center for Global Development working paper 37*

Collins, Randall (1971) "Functional and Conflict Theories of Educational Stratification", *American Sociological Review*, Vol. 36, Nr. 6, ss. 1002-1019

Cooray, Arusha (2012) "Suffrage, Democracy and Gender Equality in Education", *Oxford Development Studies*, Vol. 40, Nr. 1, ss. 21-47

- Dahl, Robert A. & Tufte, Edward R. (1973) *Size and Democracy*, Stanford CA: Stanford University Press
- Dahl, Robert A. (1999) *Demokratin och dess antagonister*. Övers. Hemberg, Göran (*Democracy and its critics, 1989*). Stockholm: Ordfront & Demokratiakademin
- Dahl, Robert A. (2000) *On Democracy*. Yale University Press
- Denk, Thomas & Silander, Daniel (2007) *Att studera demokratisering – fenomen, förlopp, förutsättningar och framtid*. Stockholm: Santérus förlag
- Denscombe, Martyn (2009) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Övers. Larson, Per (*The Good Research Guide – for small-scale research projects, 1998*). Lund: Studentlitteratur
- Demirbolat, Ayşe Ottekin (2012) *Relationship between Democracy and Education*. Bentham Science Publishers
- Dewey, John (1916) *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan
- Duverger, Maurice (1972) *The Study of Politics*. Övers. Wagoner, Robert (*Sociologie Politique, 1968*). Nelson's University Paperbacks
- Easterly, William (2008) *Den vite mannens börda. Varför västerlandets ansträngningar att hjälpa resten av världen har gjort så stor skada och så lite nytta*. Övers. Jönsson, Claes-Göran (*The White Man's Burden: Why the West's Efforts to Aid the Rest Have Done So Much Ill and So Little Good, 2006*). Stockholm: SNS-Förlag
- Eriksson, Catharina; Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan (1999) *Globaliseringens kulturer: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wägnérud, Lena (2017) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Wolters Kluwer
- Freedom House (2018) *Freedom in the World 2018*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2018> (Besökt 1.12.2018)
- Gallego, Francisco A. (2010) "Historical origins of schooling: the role of democracy and political decentralization", *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 92, Nr. 2, 228–243

- Gilljam, Mikael & Hermansson, Jörgen (2004) Demokratins ideal möter verkligheten. Ingår i Gilljam, Mikael & Hermansson, Jörgen (red.) *Demokratins mekanismer*. Malmö: Liber AB
- Glaeser, Edward L.; La Porta, Rafael; Lopez-de-Silanes, Florencio & Shleifer, Andrei (2004) "Do Institutions Cause Growth?" *Journal of Economic Growth*, Vol. 9, Nr. 3, ss. 271–303
- Glaeser, Edward L.; Giacomo, A. M. Ponzetto & Shleifer, Andrei (2007) "Why Does Democracy Need Education?" *Journal of Economic Growth*, Vol. 12, Nr. 7, ss. 77-99
- Graham-Brown, Sarah (1991) *Education in the Developing World: Conflict and Crisis*. London & New York: Longman
- Hadenius, Axel (1992) *Democracy and Development*. Cambridge University Press
- Hadenius, Axel & Teorell, Jan (2007) *The Authoritarian Regime Dataset*.
<https://sites.google.com/site/authoritarianregimedata/data> (Besökt 30.12.2018)
- Huntington, Samuel P. (1991) *The third wave: democratization in the late twentieth century*. University of Oklahoma Press
- IBE-UNESCO, International Bureau of Education – UNESCO (2018) *World data on education*.
<http://www.ibe.unesco.org/en/document/world-data-education-seventh-edition-2010-11> (Besökt 30.12.2018)
- IHME, Institute for Health Metrics and Evaluation (2016) *Global Educational Attainment 1970-2015*. <http://ghdx.healthdata.org/record/global-educational-attainment-1970-2015> (Besökt 30.12.2018)
- IIASA, International Institute for Applied Systems Analysis (2014) *Education, Reconstruction, and Projections*.
http://www.iiasa.ac.at/web/home/research/researchPrograms/WorldPopulation/Research/ForecastsProjections/DemographyGlobalHumanCapital/EducationReconstructionProjections/education_reconstruction_and_projections.html (Besökt 30.12.2018)
- Inkeles, Alex & Sirowy, Larry (1983) "Convergent and Divergent Trends in National Educational Systems", *Social Forces*, Vol. 62, Nr. 2, ss. 303-333
- Jönsson, Kristina; Jerneck, Anne & Arvidson, Malin (2011) *Politik och utveckling i en globaliserad värld - en introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Kellstedt, Paul M. & Whitten, Guy D. (2013) *The Fundamentals of Political Science Research*. Cambridge University Press

Key, V. O. Jr. (1966) *The Responsible Electorate. Rationality in Presidential Voting 1936-1960*. Harvard University Press, Cambridge, Mass

Lantz, Björn (2011) *Den statistiska undersökningen: grundläggande metodik och typiska problem*. Lund: Studentlitteratur

Li, Quan & Reuveny, Rafael (2003) "Economic globalization and democracy: An empirical analysis", *British Journal Of Political Science*, Vol. 33, ss. 29-54

Lipset, Seymour Martin (1959) "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy", *The American Political Science Review*, Vol. 53, Nr. 1, ss. 69-105

Lipset, Seymour Martin (1994) "The Social Requisites of Democracy Revisited", *American Sociological Review*, Vol. 59, ss. 2-13

Lutz, Wolfgang; Cuaresma, Jesús Crespo & Abbasi-Shavazi, Mohammad Jalal (2010) "Demography, Education, and Democracy: Global Trends and the Case of Iran", *Population and Development Review*, Vol. 36, Nr. 2, ss. 253-281

Marshall, Monty G. & Jaggers, Keith (2001) *Polity IV project – Political regime characteristics and transitions, 1800-1999*. <http://www.systemicpeace.org/> (Besökt 1.12.2018)

Our World in Data (2017) *Global Rise in Education*. <https://ourworldindata.org/global-rise-ofeducation> (Besökt 25.10.2018)

Papaioannou, Elias & Siourounis, Gregorios (2008) "Economic and Social Factors Driving the Third wave of Democratization", *Journal of Comparative Economics*, Vol. 36, Nr. 3, ss. 365-387

Przeworski, Adam; Alvarez, Michael; Cheibub, José Antonio & Limongi, Fernando (2000) *Democracy and Development: Political Institutions and Well-Being in the World, 1950-1990*. Cambridge: Cambridge University Press

The Quality of Government Institute (2018) <https://qog.pol.gu.se/> (Besökt 3.12.2018)

- Rueschemeyer, Dietrich & Evans, Peter (1985) "The State and Economic Transformation: Towards an Analysis of the Conditions Underlying Effective Intervention", i Evans, Peter; Rueschemeyer, Dietrich & Skocpol, Theda (red.) *Bringing the State Back In*, Cambridge: Cambridge University Press
- Said, Edward (1978) *Orientalism*. Pantheon Books
- Sartori, Giovanni (1987) *The Theory of Democracy Revisited*. New Jersey: Chatham House Publishers
- Schofer, Evan & Meyer, John W (2005) "The Worldwide Expansion of Higher Education in the Twentieth Century", *American Sociological Review*, Vol. 70, Nr. 6, ss. 898-920
- Schumpeter, Joseph A. (1987) *Capitalism, Socialism and Democracy*. Unwin Paperbacks
- Segerfeldt, Fredrik (2008) *Gör ingen skada. Biståndets hippokratiska ed*. Stockholm: Timbro
- Spång, Mikael (2005) *Det moderna demokratiidealet*. Lund: Studentlitteratur
- Teorell, Jan (2010) *Determinants of Democratization: Explaining Regime Change in the World, 1972-2006*, Cambridge University Press
- Teorell, Jan; Dahlberg, Stefan; Holmberg, Sören; Rothstein, Bo; Khomenko, Anna & Svensson, Richard (2017) *The Quality of Government Standard Dataset, version Jan17*. University of Gothenburg: The Quality of Government Institute, <http://www.qog.pol.gu.se>
doi:10.18157/QoGStdJan17 (Besökt 1.12.2018)
- United Nations Development Programme (2018) *Sustainable Development Goals*.
<http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html> (Besökt 10.10.2018)
- United Nations Statistics (2016) *National Accounts Main Aggregates Database*.
<https://unstats.un.org/unsd/snaama/Index> (Besökt 22.1.2019)
- Vanhanen, Tatu (2003) *Democratization: a comparative analysis of 170 countries*, Routledge
- Varieties of Democracy (2018a) <https://www.v-dem.net/en/> (Besökt 2.12.2018)
- Varieties of Democracy (2018b) *Structure of V-dem Indices Components*.
https://www.vdem.net/media/filer_public/67/c8/67c8d893-bdf1-43c6-8c09d8ab16469cfl/structure_of_aggregations_v71.pdf (Besökt 2.12.2018)

Varities of Democracy (2018c) *Varities of Democracy. Policy in Brief*.

https://www.vdem.net/media/filer_public/f9/08/f908eb53-c0e2-40f0-9294-e067537d8f0b/vdem_policybrief_5_2016.pdf (Besökt 2.12.2018)

Världsbanken (2017) *World Development Indicators*.

<https://datacatalog.worldbank.org/dataset/world-development-indicators> (Besökt 3.12.2018)

APPENDIX A

Indexet för liberal demokrati ("Liberal democracy index") mäter följande dimensioner och indikatorer (V-Dem 2018b):

- *Jämlikhet inför lagen och individuella friheter:*
 - Rigorous and impartial public administration – Rigorös och opartisk administration
 - Transparent laws with predictable enforcement – Transparenta lagar med förutsägbar implementering
 - Access to justice for men – Männens tillgång till rättvisa
 - Access to justice for women – Kvinnornas tillgång till rättvisa
 - Property rights for men – Egendomsrätt för män
 - Property rights for women – Egendomsrätt för kvinnor
 - Freedom from torture – Frihet från tortyr
 - Freedom from political killings – Frihet från politiska mord
 - Freedom from forced labor for men – Frihet från tvångsarbete för män
 - Freedom from forced labor for women – Frihet från tvångsarbete för kvinnor
 - Freedom of religion- Religionsfrihet
 - Freedom of foreign movement – Frihet för internationell rörlighet
 - Freedom of domestic movement for men – Frihet för nationell rörlighet för män
 - Freedom of domestic movement for women – Frihet för nationell rörlighet för kvinnor
- *Juridiska restriktioner på den verkställande makten:*
 - Executive respects constitution – Den verkställande maktens respekt för konstitutionen
 - Compliance with judiciary – Överensstämmelse med den dömande makten
 - Compliance with high court – Överensstämmelse med högre domstolen
 - High court independence – Högre domstolens självständighet
 - Lower court independence – Lägre domstolarnas självständighet
- *Lagstiftningsrelaterade begränsningar på den verkställande makten:*
 - Legislature questions officials in practice – Parlamentet utfrågar tjänstemännen
 - Executive oversight – Den verkställande maktens översyn
 - Legislature investigates in practice – Parlamentets granskning
 - Legislature opposition parties – Oppositionspartier i parlamentet

- **Måttet valdemokrati ("Electoral democracy index") ingår också i måttet liberal demokrati. I måttet ingår följande dimensioner:**
- *Uttrycksfrihet och alternativa informationskällor*
 - Government censorship effort, Media – Statens ansträngningar att censurera medierna
 - Harassment of journalists – Trakasserier av journalister
 - Media self-censorship – Mediernas självcensur
 - Media bias – Mediernas partiskhet
 - Print/broadcast media perspectives – Mediernas perspektiv inom press och sändning
 - Print/broadcast media critical – Pressens och sändningarnas kritiskhet
 - Freedom of discussion for men – Diskussionsfrihet för män
 - Freedom of discussion for women – Diskussionsfrihet för kvinnor
 - Freedom of academic and cultural expression – Frihet till akademiskt och kulturellt uttryckande
- *Mötesfrihet*
 - Party ban – Förbud av partier
 - Barriers to parties – Partispärrar
 - Opposition parties autonomy – Oppositionspartiernas autonomi
 - Elections multiparty – Flerpartival
 - CSO entry and exit – Organisationers inträde och utträde
 - CSO repression – Organisationernas förtryck
- *Andelen av befolkningen med rösträtt*
 - Percent of population with suffrage – Den procentuella andelen av befolkningen som har rösträtt
- *Rena val*
 - EMB autonomy – Valmyndigheternas autonomi
 - EMB capacity - Valmyndigheternas kapacitet
 - Election voter registry – Register över väljare
 - Election vote buying – Köp av röster i val
 - Election other voting irregularities – Andra avvikelser i röstning
 - Election government intimidation – Statens pennalism i val
 - Election other electoral violence - Annan våldsamhet i val
 - Election free and fair – Fria och rättvisa val
- *Valda beslutsfattare*
 - Legislature bicameral – Parlament med tvåkammerssystem
 - Lower chamber elected – Valt underhus
 - Upper chamber elected – Valt överhus
 - Legislature dominant chamber – Dominerande lagstiftande kammare
 - HOS appointment in practice – Utnämning av statsledaren i praktiken
 - HOG appointment in practice – Utnämning av regeringsledaren i praktiken

- HOS selection by legislature in practice – Parlamentets val av statsledaren i praktiken
- HOG selection by legislature in practice – Parlamentets val av regeringsledaren i praktiken
- HOS appoints cabinet in practice – Statsledaren utser regeringen i praktiken
- HOG appoints cabinet in practice – Regeringsledaren utser regeringen i praktiken
- HOS dismisses ministers in practice – Statsledaren avskedar ministrar i praktiken
- HOG dismisses ministers in practice – Regeringsledaren avskedar ministrar i praktiken
- HOS = HOG? – Statsledaren = regeringsledaren?
- Chief executive appointment by upper chamber – Överhuset utser regeringsledaren
- Chief executive appointment by upper chamber implicit approval – Överhuset utser regeringsledaren genom implicit godkännande

APPENDIX B

Tabell 2. Korrelationsmatris med Pearsons korrelationsmått

	Liberal demokrati	Grund-utbildning	Högre utbildning	Kvinnornas utbildning	Brittisk koloni	Storlek	Buddism	Kristendom	Islam	Judendom	Icke-religiositet	Hinduism	BNP per capita
Liberal dem.		0,518**	0,511**	0,576**	-0,204**	0,007	-0,106	0,416**	-0,448**	0,066	0,365**	-0,104	0,585**
Grund-utb.	0,518**		0,468**	0,845**	-0,042	0,040	-0,067	0,385**	-0,460**	0,104	0,437**	-0,079	0,376**
Högre utb.	0,511**	0,468**		0,739**	-0,311**	0,326**	0,057	0,141	-0,250**	0,164	0,410**	-0,113	0,594**
Kvinnornas utb.	0,576**	0,845**	0,739**		-0,139	0,120	-0,039	0,280**	-0,375**	0,128	0,505**	-0,081	0,551**
Brittisk koloni	-0,204**	-0,139	-0,042	-0,311**		-0,134	0,042	-0,081	0,088	-0,053	-0,242**	0,218**	-0,127
Storlek	0,007	0,040	0,326**	0,120	-0,134		-0,015	-0,022	-0,022	-0,010	0,131	0,003	0,049
Buddism	-0,106	-0,067	0,057	-0,039	0,042	-0,015		-0,356**	-0,132	-0,022	-0,027	0,036	-0,052
Kristendom	0,416**	0,385**	0,141	0,280**	-0,081	-0,022	-0,356**		-0,760**	-0,099	0,012	-0,205**	0,145*
Islam	-0,448**	-0,460**	-0,250**	-0,375**	0,088	-0,022	-0,132	-0,760**		-0,015	-0,333**	-0,029	-0,174*
Judendom	0,066	0,104	0,164	0,128	-0,053	-0,010	-0,022	-0,099	-0,015		-0,008	-0,019	0,081
Icke-rel.	0,365**	0,437**	0,410**	0,505**	-0,242**	0,131	0,027	0,012	0,333**	-0,008		-0,104	0,226**
Hinduism	-0,014	-0,079	-0,113	-0,081	0,218**	0,003	0,036	-0,205**	-0,029	-0,019	-0,104		-0,013
BNP per capita	0,585**	0,376**	0,594**	0,551**	-0,127	0,049	-0,052	0,145*	-0,174*	0,081	0,226**	-0,013	

* = Korrelationerna är signifikanta på 0,05-nivån

** = Korrelationerna är signifikanta på 0,01-nivån